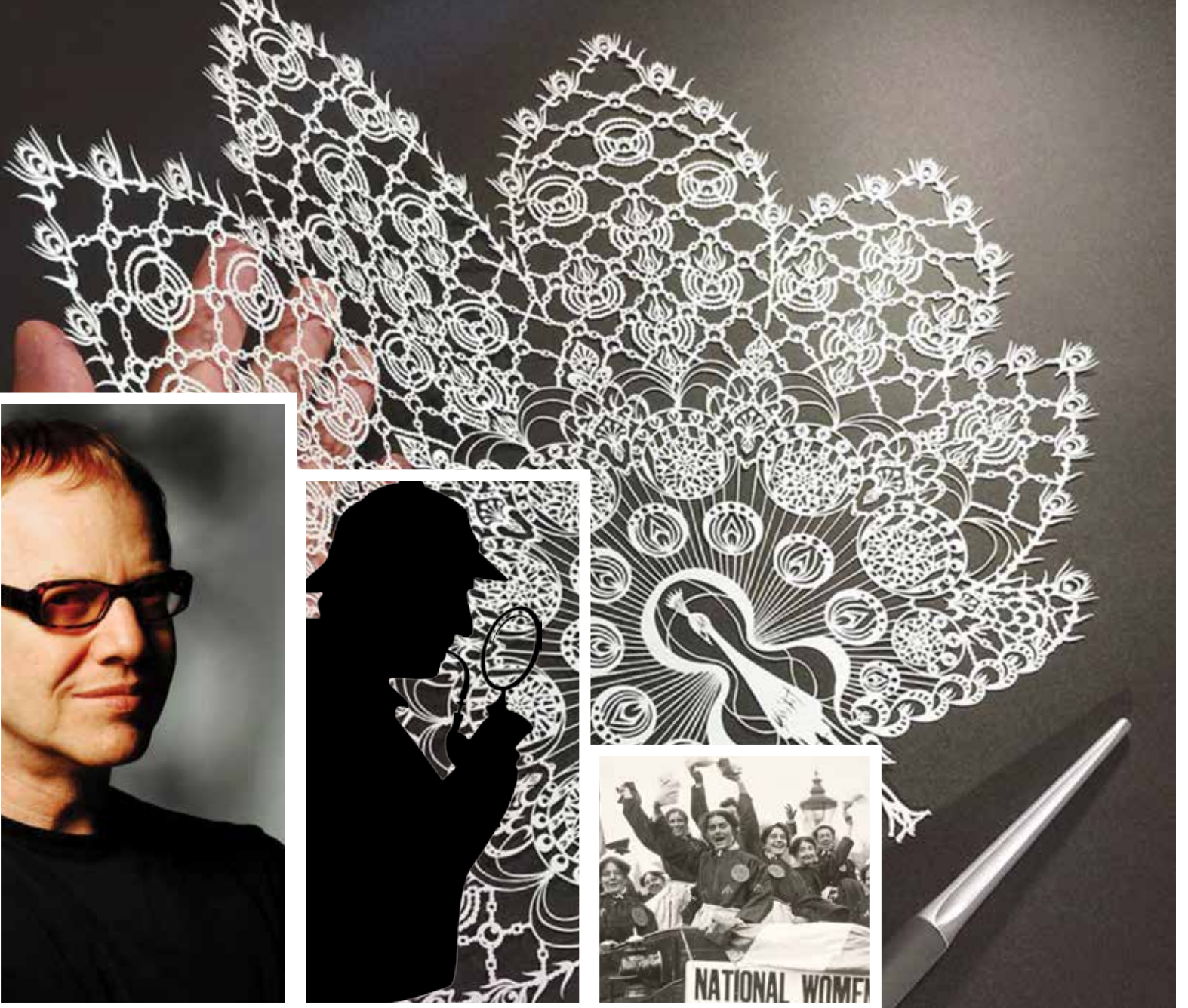

paylaşım

2018/01

Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.

KARA
SİNEMANIN
DEV MÜZİSYENİ

EDEBİYATIN
ÜNLÜ
DEDEKTİFLERİ

SÜFRAJET
SOKAK
AFİŞLERİ

SABRİN
SANATI
KAĞIT DANTEL

içindekiler

Paylaşım

Yaşam Kültürü Dergisi

Kartonsan Karton Sanayi A.Ş. tarafından T.C. yasalarına uygun olarak yayınlanır ve ücretsizdir. Dergide yayımlanan yazı ve görseller izinsiz kullanılamaz.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

İmtiyaz Sahibi

Kartonsan A.Ş. adına Haluk İlber

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Atiye Tuğtekin

Yönetim Yeri

KARTONSAN

Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Prof. Bülent Tarcan Caddesi
Pak İş Merkezi No:5 Kat:3
Gayrettepe . İSTANBUL
Tel: +90 (212) 273 20 00
Faks: +90 (212) 273 21 70
www.kartonsan.com.tr

Baskı & Cilt

ANKA

Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Fevzi Çakmak Mahallesi, 2. Cd. 1119. Sk.
No:3, 34220 Esenler . İstanbul
Tel: +90 (0212) 565 9033
Faks: +90 (0212) 565 9034
www.ankamatbaa.com.tr

Yayıncı

SYNERGY

Bilişim ve İletişim Hizmetleri Ltd. Şti.
Mall of İstanbul Office No:136
Başakşehir İSTANBUL
Tel: +90 (212) 347 40 00
Faks: +90 (212) 347 40 04
www.kurumsalyayin.com

 Kartonsan

pak
topluluğu

Paylaşım Yaşam Kültürü Dergisi,
%100 geri dönüşümlü kağıt kullanılarak hazırlanmıştır.
Kapakta Kartonsan ürünlerinden Lutriplex 350 gr.
kağıt kullanılmıştır.

Paylaşım Life Style Magazine
is printed on 100% recycled paper.
Cover pages printed on Lutriplex 350 gr. paper
produced by Kartonsan.

Endemik ve nadir türleriyle

Anadolu'nun Çiçekleri

Sabrin Sanatı
Kağıt
Danteller

Parşömenin keşfedildiği
topraklar

24 Bergama

Sinema Müziklerinin
Dahi Çocuğu

Dany Elfman

36

Acılarını tuvale hapseden kadın

Frida Kahlo

İngiltere'de
kadına seçme hakkı
verilmesinin
100. yılında

18 Sufrajet
Afişleri

Moda ve tarihsel
gelişimin izini süren

Çanta Müzesi

30

42

Holmes'tan Poirot'ya
Edebiyatın Ünlü
Dedektifleri

ANADOLU'NUN ÇİÇEKLERİ

Doğu Karadeniz'de, Kaçkar Dağları'nın eteklerindeki kayaların arasında, Haziran ayında öbekler halinde beyaz çiçekler açan Akçaçingirak, Spil dağlarını -15 derece sıcaklıkta bile kıpkırmızı kaplayan Manisa Lalesi, 11 tanesi sadece burada yetişen 1171 bitkiye ev sahipliği yapan Erciyes'in nazlı süsü Erciyes Papatyası. Anadolu toprakları Antalya Süseni, Anadolu Keteni, Anadolu Glayölü, Adana Menekşesi, Ağrı Çan Çiçeği, Artvin Zambağı ve daha nicelerinin aralarında bulunduğu 3000'den fazla endemik bitki türüne kucak açıyor.

 Nazan MERT

Anadolu toprakları üzerindeki endemik yani sadece bu topraklarda yetişen çiçek türlerine dair yapılmış detaylı bir bilimsel araştırma veya oluşturulmuş bir veri tabanı ne yazık ki yok. Anadolu topraklarının botanik zenginliği, Anadolu'ya özgü endemik tür sayısının fazlalığına dair söylemler bilimsel bir tabana oturtulmadığı için de söylemden öteye gidemiyor.

Bu konuda yapılan en son çalışmalardan biri, Fatih Orbay'ın 20 yılda yaz kış demeden Anadolu topraklarını dolaşarak oluşturduğu 15.000 dialık arşivinden seçtiği 307 fotoğrafla süslediği Anadolu'nun Çiçekleri adlı kitabı. Türkiye'nin florası konusunda yapılacak araştırmalara temel oluşturacak bir kaynak niteliğindeki kitaba göre, Türkiye'de 3.022'si endemik 10.765 çeşit çiçekli bitki ve eğrelti türü bulunuyor. Bu rakamlar da gösteriyor ki, ülkemizdeki her üç türden biri endemik, yani sadece Anadolu topraklarında yetişiyor.

Endemik türler nadir bulunmaları nedeniyle ülke ekonomisi için önemli bir değer oluşturmalarının tüm olumsuzlukları ile karşı karşıya kalıyorlar. Uzun yıllar devam eden kaçak sökümlerle yurtdışına taşınan bitki soğanları türlerin Anadolu'daki varlığını tehlikeye atıyor. Türü tehlikeye giren bazı çiçeklerin yetiştirilmesi için üniversitelerde yapılan çalışmalar hem doğadaki varlıklarının korunması ve sayılarının artırılması hem de ekonomik değerlerinden faydalanılması gibi önemli artılar sağlıyor.

Ekonomik değer taşımayan veya endemik olmayan türler ise korunmak ve yaygınlaştırılmak için böyle bir şans da bulamıyorlar. Oysa topraklarımızdaki her tür canlı, son derece hassas bir dengenin bileşenlerini oluşturuyorlar. Özenle korunmaları ekolojik denge açısından büyük önem taşıyor.

Ters Lale (*Fritillaria imperiaris*)

Dünyanın en nadide çiçeklerinden biri olan Ters Lale'nin göz kamaştırıcı kırmızı, turuncu ve sarı renkli kadife yaprakları, zarıfçe toprağa doğru döner. Doğal olarak sadece Hakkari ve Şemdinli civarında, 1.500-2.500 m. yüksekliklerde yetişen Ters Lale, 60-80 cm. boyundaki sapların üst kısmında dairesel olarak dizilmiş 3-8 adet çan şekilli çiçekten oluşur. İlkbaharın başlarında kar topraktan kalkar kalkmaz çiçek açan Ters Lale, baharın müjdecisi bir çiçektir. Yaz sonlarına doğru toprak üstündeki sararıp kurur, toprak altındaki soğanları ise yıllarca yaşamaya devam eder. Halk arasında Kerbela Lalesi, Kral Lalesi, Yayla Çanı, Yerebakan Lale gibi isimlerle de anılan Ters Lale, sabahları içinden su aktığı için Ağlayan Lale veya Ağlayan Gelin olarak da adlandırılır. Bir efsane Hz. İsa'nın çarmıha gerilişi sırasında boynunu büküşünü anlattığını, bir efsane ise, Hz. İsa çarmıha gerildiğinde Hz. Meryem'in yere dökülen gözyaşlarından yetiştiğini anlatır. Bu nedenle de Hıristiyan alemince kutsal kabul edilen Ters Lale'ler Hakkari ve Van'da kabristanlara hüznün sembolü olarak dikilir.

Kaçak olarak sökülen soğanları yasadışı yollarla Avrupa ülkelerine satılan Ters Lale'nin doğal ortamında korunması ve ticari üretiminin yapılması için Van 100.Yıl Üniversitesi Gevaş Meslek Yüksekokulu ile Fırat Üniversitesi Süleyman Demirel Meslek Yüksekokulu bünyesinde yapılan çalışmalar çok olumlu sonuçlar verdi. Fırat Üniversitesi Süs Bitkileri ve Seraçılık Bölümü çoğaltarak lale yetiştirmeleri için köylülere sattıkları soğanlardan, köylüler ise yetiştirdikleri lalelerden önemli gelir elde ediyor. Ters Lale, sadece süs çiçeği olarak parkları süslemekle kalmıyor, kozmetik ve ilaç sektörlerinde kullanılıyor.

Çiğdem (Crocus)

Anadolu'ya özgü pek çok endemik türü bulunan çiğdem, Crocus familyasından bir çiçek. Abant Çiğdemi, Adana Çiğdemi, Alata Çiğdemi, Ankara Çiğdemi, Antalya Çiğdemi, Artvin Çiğdemi, Ilgaz Çiğdemi, Hakkari Çiğdemi, İstanbul Çiğdemi türlerinin yanı sıra, botanik çalışmalarıyla ün kazanan eczacı Prof. Dr. Turhan Baytop'un adını verdiği Baytop Çiğdemi ve eşinin adını verdiği Asuman Çiğdemi sadece Anadolu'da yetişiyor.

Soğanlı bir bitki türü olan çiğdem, ilkbahar ve sonbahar aylarında çiçek açıyor. Genellikle sarı, beyaz ve mor çiçekleri olan çiğdem, Anadolu'da kalkgit, vargit, mahmurçiçeği gibi adlarla da anılıyor. Pek çok alanda yaygın olarak yetişen çiğdem, en çok yaylalarda geniş alanlara yayılıyor ve Anadolu'da pek çok yayla, yaylaya çıkma ve yayladan inme zamanını da belirleyen bu narin çiçeğin adıyla anılıyor.

Safran (Crocus sativus)

Hipokrat reçetelerinde bile yer alan dünyanın en eski ve en değerli baharatlarından biri safranın 8.000'e yakın türü bulunuyor. Soğanlı bir bitki olan safranın en değerli kısmı, eflatun yapraklı çiçeklerinin orta kısmında yer alan kırmızı renkli dişi organın tepesi. Bu kısımdan elde edilen safran, insanoğlu tarafından binlerce yıldır sağlık ve kozmetik alanlarında kullanılıyor. Boyu 20-30 cm'ye ulaşan şerit yapraklı safran çiçeklerinin 80.000 tanesinden 1 kg. safran elde edilebiliyor. Safran, kendi ağırlığının 10.000 katı suyu sarı renge boyuyor. Ortaçağda kadınların saçlarını boyamak için kullandığı safran, günümüzde tekstil sektörü için önemli bir boya hammaddesi.

Anavatanının neresi olduğu hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber, Anadolu'ya ve oradan da Avrupa'ya Arap tüccarlar tarafından taşındığı düşünülüyor. Safran, daha uzun tepeciklere sahip olması için yüzlerce yıldır uygulanan aşılama nedeniyle kısır bir bitki, doğada kendi başına yetişmiyor. Üretimi toprak altındaki soğanlarının bölünüp ayrılarak tekrar dikilmesiyle yapılıyor. Günümüzde Safranbolu'da Davutobası köyünde yetiştirilmeye devam eden safran, tarih boyunca sahip olduğu değerini koruyor ve neredeyse altın fiyatına satılıyor.

Göl Soğanı (Leucojum aestivum)

Anavatani, Güney Afrika ve Akdeniz Bölgeleri olan göl soğanı, Avrupa ve Batı Asya'da geniş alanlarda yetişiyor. Ülkemizde Trakya, Kuzey Anadolu Bölgesi, Samsun ve Beyşehir civarında doğal olarak bulunan ve deniz seviyesi ile 1.100 m yükseklikler arasındaki nemli, bataklık ve sulak alanların yarı gölge yerlerinde yetişen Göl Soğanı, içermiş olduğu alkaloidler sayesinde tıpta geniş kullanım alanı buluyor. Özellikle sinir sistemini etkileyen hastalıklara karşı ilaç üretiminde kullanılan Göl Soğanı doğadan toplanarak ihraç edilen türlerden biri. Başta Bulgaristan olmak üzere yıllık ihracat miktarı 4.000.000 adete ulaşan Göl Soğanı, Nisan ayında çiçek açıyor ve bir ay kadar çiçekli kalıyor. Çan şeklindeki çiçeklerinin sayısı genellikle bir ile beş arasında değişen Göl Soğanı çiçekleri sapları ile toplanarak, çiçekçi dükkanlarında da satılıyor.

Hem süs bitkisi hem de tıbbi hammadde olarak ekonomik önem taşıyan Göl Soğanı'nın doğal popülasyonlarının korunması için doğadan sökülmünün tamamen önüne geçilmesi gerekiyor. Bunun yolu da sadece yasal önlemler ve kısıtlamalardan değil, sürdürülebilir üretiminin sağlanmasından geçiyor.

Gölbası Sevgi Çiçeği (Centaurea tchihatcheffii)

Halk arasında yanar döner, gelin düğmesi, türbe, kırmızı peygamber çiçeği gibi adlarla da bilinen Sevgi Çiçeği dünyada yalnızca Ankara'nın Gölbası ilçesi Hacı Hasan Köyü yakınında yetişiyor. Papatyagiller familyasından olan çiçek, tarım ilaçları nedeniyle nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan türler arasında ve Bern Sözleşmesi kapsamında koruma altına alınmış. İlk kez 1848 yılında Rus bilim insanı Pierre de Tchihatcheff tarafından Afyonkarahisar yakınındaki Mehmetköy'de bulunan çiçeğe artık Afyon ilinde rastlanmıyor.

Anadolu Orkidesi (Orchis anatolica)

Kış aylarında nefis kokusu ve lezzetiyle içimizi ısıtan, yaz aylarında ise severek yediğimiz dünyaca ün kazanan Maraş dondurmasına eşsiz katılığını ve esnekliğini veren salep, Anadolu Orkidesi'nin yumrularından elde ediliyor. Dünyada 20.000'den fazla türü olan orkidelerin 148 türü Anadolu topraklarında da yetişiyor. Yaklaşık 40 türü endemik olan Anadolu orkideleri, orkide dışında her adla anılıyorlar. Orkidenin en belirgin özelliği olan çiçeğin ortasındaki büyük yaprağın geriye doğru uzanmış olması, Anadolu Orkidesi'nin de en belirgin özelliği. Bu nedenle halk arasında Diliçikik, Damartartık, Dildamak gibi isimlerle de anılıyor. Yumrulu orkidelerden olan Anadolu Orkidesi'nin biri büyük, diğeri küçük iki yumrusu oluyor. Halk arasında "ebesı" olarak adlandırılan eski ve büyük yumru salep üretimi için uygun olmadığından, sadece küçük olan yumrular toplanıyor. Yumru dışında üretimi neredeyse olanaksız olan Anadolu Orkidesi en çok Kastamonu ve civarında yetişiyor.

Üzüm Sümbülü (Muscari Armeniacum)

20 cm'ye ulaşan saplarını ters bir üzüm salkımı şeklinde saran küçük mavi çan şekilli çiçekleriyle Üzüm Sümbülü, baharın ortalarında çiçek açan dayanıklı ve yaygın bir çiçek türü. Halk arasında Müşkülüm, Morbaş, Arap Sümbülü ve Domuz Soğanı gibi isimlerle de anılan çiçek, neredeyse tüm Anadolu'da yetişiyor. Soğanlı ve çok yıllık otsu bir bitki olan Üzüm Sümbülü, çarpıcı renkleriyle geniş alanları kaplıyor ve otlakları maviye boyuyor. Özellikle Antalya ve Denizli çevresinde yetişen, nemli ve ışıklı yerleri seven Üzüm Sümbülü kar yağışı ve dondan etkilenmediği için kolay yayılıyor. Balkanlar, İran'ın kuzeybatısı ve Kafkaslar'da da rastlanan Üzüm Sümbülü soğanlarından çoğaltılıyor ve kolay yetiştirilmesi nedeniyle süs bitkisi olarak çok tercih ediliyor.

Kardelen (Galanthus)

1.000-2.000 metre yükseklikteki ardıc ve çam ormanlarının içinde, gölgeli ve kayalık açıklıklarda yetişen Kardelen, adına yaraşır şekilde ocak-mart ayları arasında karların arasından başkaldırarak bembeyaz çiçek açan ve Anadolu'da 14 türü yetişen bir bitki.

10-15 cm. yükseklikteki sapının ucunda 2-3 cm. genişlikte 2 veya 3 su yeşili yaprağı olan Kardelene, kuzeybatı ve batı Anadolu dağları ile güneybatı Toroslar'da rastlanıyor. Ülkemizin en çok ihraç edilen çiçek soğanı olan Kardelen, ilk kez 1874 yılında İzmir dağlarında bulunarak bilim dünyasına tanıtıldı. Halk arasında Garipçe, Aktaş, Boynu Bükük, Akça Bardak gibi adlarla da anılan Kardelen, doğadan sökülen soğanlarının kontrolsüz ihracatı nedeniyle doğal yaşamda yok olma sınırına geldi.

Toros Kardeleni (*galanthus elwesii*) ve Karadeniz Kardeleni (*galanthus woronowii*) dışındaki tüm türlerin soğanlarının doğadan toplanarak ihracının yasaklanması, bu türlerin ihracının da sınırlandırılması ile kardelen türleri koruma altına alındı.

Prof. Dr. TURHAN BAYTOP

Anadolu'nun bitkileri üzerinde yaptığı araştırmalarını, Türkiye'de Bitkilerle Tedavi, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, İstanbul Florası Araştırmaları, Türkiye'de Eski Bahçe Gülleri, The Bulbous Plants of Turkey adlı kitaplarda toplayan Prof. Dr. Baytop, 1945 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacılık Okulu'nu bitirdi. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi içinde Eczacılık Tarihi Müzesi'ni kuran Baytop, özellikle gül, lale ve çiğdem türleri üzerindeki çalışmalarıyla tanındı. 1943 yılında Palandöken Dağları'nda başlayan botanik gezilerinin sonuncusunu 2000 yılında seksen yaşındayken Elazığ'ın Harput ilçesine yaptı. Harputlu olan babasının anısına Harput Gülü adını verdiği endemik türü resimleyerek tamamladığı bu son gezisiyle 57 yılda 175 gezi yapmış oldu. Botanikçi eşi Prof. Dr. Asuman Baytop'la birlikte Anadolu topraklarından 11.000'e yakın örnek topladı ve İstanbul Maltepe'deki evinin bahçesinde bir botanik bahçesi kurdu. Baytop'un tanımladığı 30 yeni türden 11'i çiğdem türleri oldu.

Acılarını Tuvale Hapseden Kadın

Frida Kahlo

Tuvale bütünleşen ve renklerin muhteşem harmanıya dans eden koca bir yaşam öyküsü... Acılar, isyan ve ihanet... Herkesin başındaki çiçeklerle bezenmiş aksesuarları ve natürel görüntüsüyle tanıdığı Meksikalı kadın ressam, sıra dışı yaşam öyküsü ve yaşama olan bağlılığıyla bir ikona dönüştü. Sürrealist resimlerinin yanı sıra politik görüşleri ve hayat hikâyesiyle dikkatleri hep üzerinde topladı.

6 Temmuz 1907'de Meksika'da dünyaya gelen Frida Kahlo, doğum gününü Meksika Devrimi'nin gerçekleştiği 7 Temmuz 1910 olarak ilan eder. Fotoğrafçı Wilhelm Kahlo ile Matilde Calderon Gonzales'in dört kızından biridir. Ancak onu kız kardeşlerinden farklı kılan bir yönü hep olmuştur. Babasının sanata ve felsefeye olan düşkünlüğü, Frida'nın anesinde ziyade babasına bağlı olmasına zemin hazırlamış belki de, karakterinin oluşma sürecini de büyük oranda etkilemiştir.

Çocuk felci geçirmesi sebebiyle henüz çok küçük yaşlarda tanıştığı acı, onu güçlü olmaya teşvik etmiş ve belki de maskülen bir duruşa sahip olmasına da katkı sağlamıştır. Erkek giysileri giyinerek androjen bir görünüm sergilemesi bir bakıma onun cinsiyetçi yaklaşıma karşı isyankâr tavrını da ortaya koymaktaydı. Zaman içerisinde bu tavır politik bir görüşün parçası haline dönüşecekti.

1922 yılında döneminin en önemli okulları

arasında yer alan Ulusal Hazırlık Okulu'nu kazanması, bir bakıma, Frida'nın politik duruşunu şekillendirmiştir. Okulda, sosyalist bir grup olan Cachuchas'a üye olur ve ilk aşkı Alejandro Gomez Arias ile bu grupta tanışır. Ancak bu aşk, yaşayacağı ilk kalp ağrısı ile son bulur.

17 Eylül 1925 yılında binmiş olduğu otobüsün bir tren ile çarpışması sonucunda yaşadığı dram, Frida'nın hayatında bir dönüm noktası olur. Leğen kemiği hizasında vücuduna saplanan çelik bir parça yüzünden 32 defa ameliyat geçirmesi gerekecek ve uzunca bir süre yatağa bağlı kalmak zorunda olacaktır. Bu sancılı süreç onun ruhunda derin izler bırakır ancak zaman her şey gibi bu izlerin de üstünü örtecektir. Zamanın, bu izleri görünmez kılışını "Başıma gelen en iyi şey acı çekmeye alışmaya başlamam" sözleriyle ifade eder Frida. Artık ailesinin kendisi için yaptırdığı tahtadan bir karyola ve odasının tavanına asılı bir ayna hayatının bir parçası haline dönüşür.

Yatağında geçireceği zaman boyunca yalnızlığını paylaşması için ailesi tarafından kendisine hediye edilen tuval ve boya hayatına yeni renkler kazandırır. Böylece, belki de, onu hayata bağlayan en önemli unsur olan resme gönülden bağlanır. İlk tablosunu, ailesinin de etkisinde kalarak Frida'dan uzaklaşan ve Meksika dışına yerleşen aşkı Alejandro için yapar. Bu tabloda kendisini kadife bir elbise içinde betimler.

Acıları tuvale hapsetmek

Tavanındaki aynadan yansıyan bedenine ve acılarına şahit olmak her ne kadar canını acıtsa da kendisini resmetmeye devam eder Frida. Resme giderek artan ilgisi tanınmış bir ressam olan Diego Rivera'yı takip etmesine ve hayatının merkezine almasına yol açar.

Zamanın iyileştirici yönü sayesinde yaşadığı kazanın etkileri azalır ve nihayet Frida ayağa kalkmayı başarır. Artık politik açıdan daha aktif olduğu ve arkadaşları ile çeşitli partilere katıldığı bir dönem başlamıştır. Arkadaş grubunun da etkisiyle Komünist Parti'ye katılması ise onun siyasi yönünün ağırlık kazanmasını sağlayacak ve hayranlık beslediği Diego Rivera ile tanışmasına zemin hazırlayacaktır. Bu tanışmanın hemen ardından aralarında fırtınalı bir aşk başlar ve kısa bir süre sonra da evlenirler.

Tuvale yansıyan duygu yoğunluğunun belki de büyük bir kısmını Diego'ya karşı beslediği duygular oluşturur. Hayatında aldığı en büyük yaranın, Diego tarafından açılan yara olduğunu ise "Hayatımda iki büyük kaza geçirdim; biri Diego'ydu ve diğeri ise bir tren az daha beni öldürüyordu. Diego kesinlikle çok daha yıkıcıydı" sözleriyle ifade eder. Bu sözler aynı zamanda, onun resimlerine yansıyan renklerin ve simgelerin de bir itirafı gibidir.

Diego'nun resim çalışmaları nedeniyle bir süreliğine Amerika'ya yerleşen çiftin evlilikleri çatırdamaya başlar. Diego'nun sadakatsizliği Frida'nın canını giderek daha çok yakar. Burada bulunduğu süre zarfında yaşadığı parçalanmışlığı, Meksika ve Amerika arasında bölünmüş olan yaşamını tasvir ettiği "Giysilerim Orada Asılı" isimli eserini 1933 yılında New York'ta yapar. Böylece acılarını tuvale hapsetmeyi tercih eder.

Troçki için Otoportre
1937
Autorretrato Dedicado a Leon Trotsky
87 x 70 cm
maronit üstüne yağlı boya
National Museum of Women in the Arts
Washington, DC

Giysilerim Orada Asılı
1933
Alla Cuelga Mi Vestido
46 x 55 cm
masonit üstüne yağlı boya ve kolaj
Hoover Gallery
San Francisco

Kırpık Saçlı
1940
Autorretrato con Pelo Corto
40 x 28 cm
tuval üstüne yağlı boya
Museum of Modern Art
New York City

Suyun Bana Verdiği
1938
Lo Que el Agua Me Dio
91 x 70.5 cm
tuval üzeri yağlı boya
Daniel Filipacchi Collection
Paris

İki Frida
1939
Las Dos Fridas
173.5 x 173 cm
tuval üzerine yağlı boya
Museo de Arte Moderno
Mexico City, Meksika

Hayata Bakan Gelinin Korkusu
1943
La Novia Asustada al Ver la Vida Abierta
63 x 81.5 cm
tuval üzerine yağlı boya
Jacques and Natasha Gelman Koleksiyonu
Mexico City, Meksika

Annelik özlemi

Frida'nın, çoğu kadın gibi, hayattaki en büyük arzularından biri annelik duygusunu tatmaktır. Ancak hayat ona bu konuda adil davranmaz. Yaşamış olduğu sağlık sıkıntıları nedeniyle sonlandırmak zorunda kaldığı ilk hamileliğinin ardından iki kez düşük yapmak onu derinden etkiler. 1932 yılında yapmış olduğu "Henry Ford Hastanesi" isimli eseri, yaşadığı duygu yoğunluğunun bir yansımasıdır adeta. Bebeğini kaybettikten sonra hastanede geçirdiği zorlu günlerin yalın tasviri akar tuvale. Kendisini kan gölüne dönmüş bir hastane yatağında, karnının üzerinde tutuyor olduğu altı kurdele ile resmeder. Bunların her birinin ucunda yitirdikleri bulunmaktadır; kaybettiği bebeği, pembe renkli insan bedeni ve Diego'nun onu ziyaret ettiğinde getirdiği orkideler...

Tüm bu acılara katlanmak elbette Frida için oldukça yıkıcı olmalı ancak en büyük yıkımı, kız kardeşi Cristina ile Diego'nun ilişkisi yüzünden yaşar. Bu ihanet onun ilişkilere bakışını değiştiren belki de önemli unsurlardan biri olur. Kendisi de birçok ilişki yaşamaya başlar, belki de ihanetin acısını unutmaktır amacı... Bunlardan en önemlisi Rus devrimci Lev Troçki ile yaşadığı ilişki olur.

Frida Kahlo'nun eserleri

1938 yılında Frida Kahlo'nun ilk kişisel sergisi açılır. New York Julian Levy Gallery'de gerçekleşen bu sergiyle birlikte artık Frida, eşi Diego'dan bağımsız olarak tanınan ve sanat çevrelerince aranan bir ressam haline dönüşür.

Frida'nın yaşadığı ilişkilerin, travmaların ve ruhsal durumların boyaya akıp nasıl da tuvale hapsedildiğine şahit olmamak elde değil. Mesela, 1937 yılında Lev Troçki için yapmış olduğu otoportrede diğer resimlerinden farklı olarak kendisini yerel giysiler içinde değil de, burjuvaziye özgü giysiler içinde tasvir eder. Dişiliğini ön plana çıkardığı bu resimde bir elinde çiçek, diğer elindeyse bir kâğıt bulunmaktadır. Kâğıdın üzerinde "Bu resmi 7 Kasım 1937'de bütün sevgimle Lev Troçki'ye adıyorum. Frida Kahlo, San Angel, Meksika" yazmaktadır.

Frida'nın -her ne kadar kendini sürrealist olarak tanımlamıyor olsa da- sürrealist etkiler taşıyan "Suyun Bana Verdiği" ve "Yaralı Geyik" tabloları, dikkat çeken eserleri arasında yer alır. "Suyun Bana Verdiği" tablosunda, banyo yapan bir kadının bacakları üzerinde yüzmekte olan olay tasvirleri aslında kendi yaşamından kesitler içerir. Yaşadığı sağlık sıkıntılarının da bu tasvirlere yansıdığı görülmektedir.

Frida, bir diğer resmini Macar fotoğraf sanatçısı sevgilisi Nickolas Muray için yapar. Bu resimde kendisini boynunda dikenli bir gerdanlık ve gerdanlığın ucunda bir sinek kuşuyla tasvir eder. Aşkta şans getirdiğine inanılan büyü müskalarda kullanılan sinek kuşu, Muray'a duyduğu aşkı ve saçlarının üzerine konmuş olan kelebek ise yeniden doğuşu simgelemektedir. Ancak yaşadığı hiçbir aşkın Frida'ya, Diego'yu unutturmadığını yine tuvale hapsettiği renklerden ve tasvirlerden anlamak mümkündür.

Diego'dan boşandığında yapmış olduğu "Kırık Saçlı Otoportre"sinde Frida kendisini maskülen bir görünümde, takım elbisesi içinde, elindeki makasla saçlarını keserken tasvir eder. Etrafına saçılmış olan saçları adeta dağılmış olan duygularını temsil etmektedir. Bu dağınıklığı toparlayacak olan kişi yine Diego olacaktır.

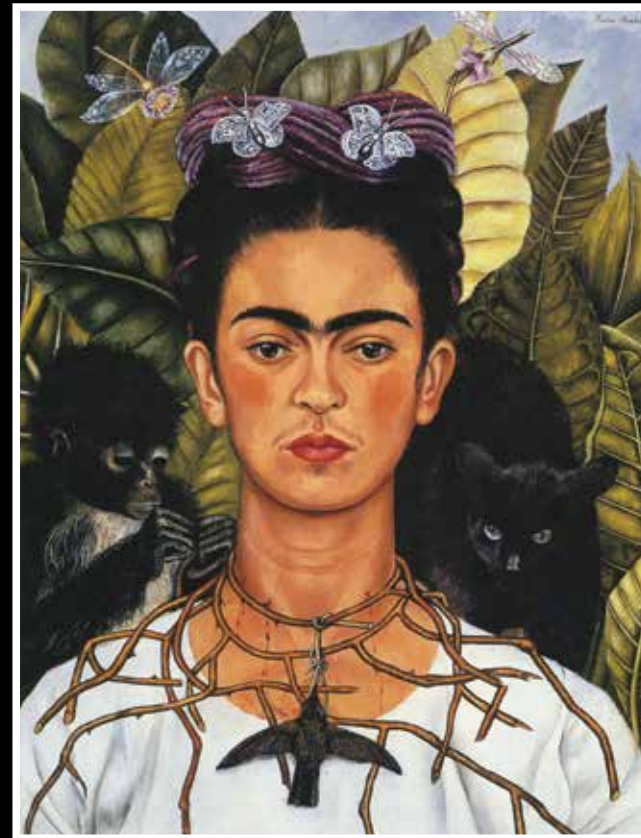
8 Aralık 1940 yılında Diego ile yeniden evlenirler ancak ikinci evliliklerinin hemen ertesinde Frida'nın babasını kaybetmesi onun için yeni bir yıkım olur. Giderek sağlığı bozulmaya başlayan Frida'nın, bu dönemde yaptığı resimlerde daha asi bir tutum sergilediği görülmektedir. Belki de acılarla dolu bir hayata karşı bir isyanın dışavurumudur seçtiği renkler. Başvurduğu simgelerdeyse ölümsüz aşkı temsil eden asma yaprağı sıklıkla kendisini gösterir.

Artık sağlığı çok bozulmuş, dayanılması güç ağrılar çekmektedir Frida. öyle ki yaptığı resimlerde acılarını göstermek istediği imgelere yer verir. Omurgasındaki yoğun ağrılar nedeniyle çelik korse giymek zorunda kalan Frida, 1944 yılında yaptığı "Kırık Sütun" eserinde bunu betimler. 1950-51 yıllarını hastanede geçirmek zorunda kalır ve bu dönemin ardından yaptığı çalışmaların daha çok natüremortlar olduğu görülmektedir.

Tıpkı yaşamı gibi ölümü de sıra dışı olur. 1954 yılında ölmeden önce günlüğüne karalamış olduğu kanatlı kadın figürü ve göğe doğru süzülen kara bir melek ile kendi ölümünü betimlemiştir. Ve yazdığı son cümleler geride birçok tartışma bırakır. Ancak yaşadığı acıları ve hayatı yaşamayı bir daha yaşamamayı dilemediğinin kanıtıdır bu sözler. "Umarım çıkış neşeyle doludur ve umarım bir daha asla dönmem. Frida."

Yaralı Geyik
1946
El Venado Herido
22.4 x 30 cm
masonit üzerine yağlı boya

Sinekkuşu kolyeli otoportre
1940
Autorretrato con Collar de Espinas
63.5 x 49.5 cm
tuval üzerine yağlı boya
Harry Ransom Center
University of Texas, Austin

Kökler
1943
Raíces
30.5 x 49.9 cm
tuval üzerine yağlı boya
Özel Koleksiyon

" Hayatımda iki büyük kaza geçirdim; biri Diego'ydu ve diğeri ise bir tren az daha beni öldürüyordu. Diego kesinlikle çok daha yıkıcıydı. "

KAĞITAN DANTELLER

Kağıdı büyük bir incelik ve zarafete keserek yapılan kağıttan danteller, Çin'den dünyaya yayılmış. UNESCO tarafından sadece Çin kağıt dantel sanatı Jianzhi Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmış olsa da, Japonya'dan Filipinler'e, İsveç'ten Meksika'ya pek çok ülkede, değer verilen bir halk sanatı olarak varlığını sürdürüyor.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde farklı gelişim süreçlerinden geçmiş olsa da, kağıdı temel malzeme olarak kullanan en eski sanatlardan biri olan kağıt dantelin temelleri M.S. 4. yüzyıla ve Çin'e dayanıyor. Tek bir yaprak ya da üst üste konarak kolajlanmış birden fazla kağıt tabakasından son derece ince ve ustaca bir işçilikle oyularak yapılan kağıt danteller, genellikle dekoratif amaçlı kullanılıyor. Anadolu'ya 8. yüzyılda gelen sanatın Avrupa'ya geçişi ise, kağıtın bu toplumlarda yaygın olarak kullanılmaya başlandığı 13. yüzyılı bulmuş. Avrupa'daki ilk örnekleri Almanya ve İsviçre'de yapılan kağıt danteller, 16. yüzyıldan itibaren karşımıza çıkıyor.

Jianzhi

Çin'de Jianzhi olarak adlandırılan geleneksel kağıt dantel sanatı, zengin Çinli ailelerin dekoratif süslemeleri olmaktan sıyrılıp, bir halk kültürüne dönüşmüş. Genellikle kırmızı kağıt üzerine, yuvarlak formlu olarak tasarlanan kağıt dantellerde ana tema olarak Çin burç hayvanlarının sembollerinin kullanımı oldukça yaygın. Jianzhi, 2009 yılında 1500 yıldır icra edilen bir sanat olarak UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmış. Bugün pek çok geleneksel sanatta olduğu gibi endüstrileşen kağıt dantellerin Çin düğün seremonilerinde kullanımı çok yaygın.

Kirigami

Japonya'da Kirie ya da Kirigami olarak karşımıza çıkan kağıt danteller, M.S. 610 yılında keşfedilen geleneksel Japon kağıdı Washi üzerine yapıldığı için bu adla da anılıyor. Çin'de keşfedilen kağıdın Koreli bir budist rahip olan Doncho tarafından Japonya'ya getirilmesiyle temelleri atılan Japon kağıt endüstrisi, 8. yüzyıla kadar el yapımı Washi kağıtlarında rakip tanımıyordu. Günümüzde de kağıt dantel sanatında en çok tercih edilen Washi kullanılarak, izleyici karşısında gerçekleştirilen kağıt oyma performansı Kamikiri büyük ilgi görüyor. Çerçevesiz kirigami eserleri, kirigami sergileri ve kirigami heykeller, Japonya'da ilgi çeken sanat dalları arasındaki yerini koruyor.

Batik

Daha çok geleneksel Çinli sanatçıların etkisi altındaki Endozya kağıt dantel sanatı Batik olarak adlandırılıyor. Şeffaf bir çerçeveye yerleştirilerek detaylı işçiliği öne çıkarılan Batik'lerin gölgesi ile de ayrı bir görsel şölen sunuluyor.

Papel Picado

Meksika'da ince kağıtların makas veya keskiyle oyulmasıyla hazırlanan ve dekoratif amaçlarla kullanılan kağıt danteller Papel Picado olarak adlandırılıyor.

Sanjhi

Hindistan'da yapılan ve Sanjhi olarak adlandırılan kağıt danteller, tapınaklarda dini semboller olarak ve festivallerde dekorasyon amaçlı kullanılıyor. Krishna ve Leela'ya adanan spiritüel bir sanat olarak gelişen Sanjhi, renklendirilerek yer döşemelerinin üzerine, Rangoli denen geleneksel Hint kaplamalarının oluşturulmasında da yer buluyor.

İsrail

Ortaçağ'dan itibaren çeşitli Yahudi gelenekleri ve seremonileri ile bağdaştırılan vediger ülkelerdeki uygulamalardan farklı olarak, kesildikten sonra renklendirilebilen kağıt danteller, günümüzde de ketubot denen evlilik anlaşmalarını ve sinagoglardaki doğu duvarı Mizrah'ları süslemeye devam ediyor.

Ljuskrona

İsveç'te Noel geleneği olarak ikram edilen krakerler ve şekerlemeler, Ljuskrona olarak adlandırılan kağıt dantellere sarılıyor.

Wycinanki

Beyaz Rusya, Polonya ve Ukrayna başta olmak üzere Slav ülkelerinde dini günlerde, horoz başta olmak üzere çeşitli kuş ve çiçek motifleriyle tasarlanmış, süsleme ve dekorasyon olarak kullanılan kağıt danteller Wycinanki olarak adlandırılıyor. Bu ülkelerde farklı renklerde çok katlı kağıtlar üzerine katmanlı olarak tasarlanan dantel yapımı daha yaygın.

Filipinler

Farklı materyallerle yapılan ve farklı isimlerle anılan pek çok kağıt dantel türü, Filipinlerde çeşitli amaçlarla kullanılıyor. Geleneksel şekerlemeleri "pastilas de leche" için ambalaj olarak kullanılan Pabalát, çok küçük makaslarla oyularak şekillendiriliyor. Geleneksel yıldız formlu yılbaşı fenerleri "Parol" de kağıt dantel kullanımının hakim olduğu alanlardan biri. Çeşitli kutlamalarda süsleme olarak kullanılan "Banderitas" adlı flamlalarda da kağıt dantel sanatı uygulamaları oldukça yaygın.

Siluet

Siyah kağıt kullanılarak yapılan ve çalışılmak istenen desenin sadece gölgesini vurgulayan kağıt oyma işleri, geleneksel kağıt sanatlarından biri. 18. yüzyıldan itibaren görmeye başladığımız silüetler, tiyatrolarda ve çeşitli gösterilerde dekor olarak kullanılmalarının yanı sıra, bir dönem aristokrat aileler tarafından portre yerine de tercih ediliyordu.

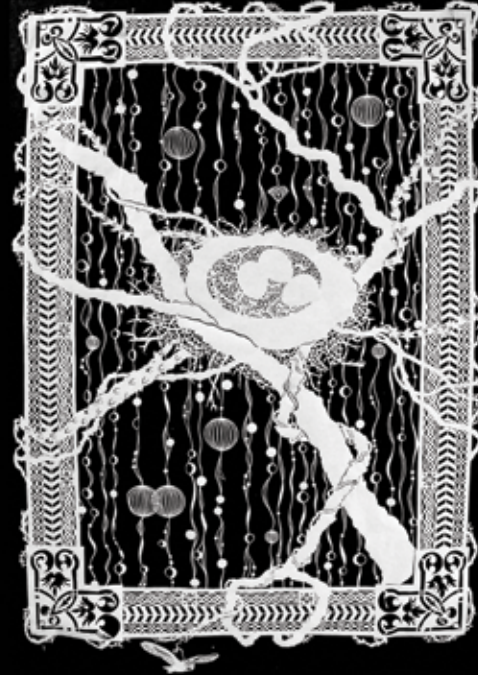
Çağdaş Sanatçılar

Karen Bit Vejle

Kendisini "hikaye anlatıcısı" olarak tanımlayan Danimarkalı Bit Vejle, geleneksel İskandinav kağıt dantel sanatının günümüzdeki temsilcilerinden. İlk sergisini 2008 yılında Trondheim'daki Ulusal Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde açan sanatçı, Avrupa ve Amerika'da pek çok sergiye katıldı.

Devasa boyutlarda tasarladığı kağıt dantellerin her birinde bir hikayeyi ele alan sanatçı, dünyaca ünlü Danimarkalı masal yazarı Andersen'in izini takip ettiğini söylüyor. Ciddi biçimde odaklanarak yapılması gereken bu sanatın yavaşlığının, herşeyin başdöndürücü bir hıza kavuştuğu günümüzde, iyileştirici bir etkisi olduğunu düşünüyor.

"Psaligraphy" olarak da adlandırılan kağıt dantel sanatı, "sabrın sanatı" olarak kabul ediliyor. Hata kabul etmeyen, düzeltilmesi mümkün olmayacak tek bir yanlış makas darbesinin tüm eseri mahvetmeye yettiği bu sanat dalı, günümüz çağdaş sanatçıların elinde, geleneksel motiflerden çok daha fazlasını ifade etmeye başladı.

Geleneksel ebatlardan çok daha büyük çalışılan çağdaş kağıt danteller, sadece iki boyutlu değil üç boyutlu olarak da tasarlanıyor. Sanat galerilerinde sergilenmekle kalmıyor, ünlü moda markalarının, zarif ve özgün sunum arayışlarında tercih ettikleri tasarımlar arasında yer alıyor.

Xiaoguang Qiao

Geleneksel Çin kağıt dantel sanatı Jianzhi'yi günümüze uyarlayan sanatçılardan Qiao, Beijing'deki Çin Güzel Sanatlar Akademisi'nde (CAFA) profesör olarak görev yapıyor.

Çin Kültür Mirası Enstitüsü Direktörü olarak, ülkesindeki köyleri dolaşan ve eski veya yeni Jianzhi eserlerini toplayan sanatçı, Karen Bit Vejle gibi kağıt dantel sanatçılarıyla ortak projelere ve sergilere de imza atıyor.

Nahoko Kojima

Japon sanatçı Kojima, üç boyutlu çalıştığı kağıt dantelleriyle dünya çapında ün kazanan genç isimlerden biri. Çalışmalarında el yapımı geleneksel Japon kağıdı Washi kullanan sanatçı, eğitimini Tokyo'daki Kuwasawa Tasarım Enstitüsü'nde tamamlamış. "Bulut Leopar" ve giysi tasarımıyla oluşan "İnsan Koleksiyonu" eserleri ile ünlü sanatçı, çeşitli moda evlerinin özel butiklerinde kullanılmak üzere dekoratif şamdanlar, avizeler ve vitrin çerçeveleri de çalışıyor.

Kadınların seçme hakkı elde etmelerinin 100. yılında

SÜFRAJET AFİŞLERİ

Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi'nde yüz yılı aşkın bir süredir güvenli bir şekilde muhafaza edilmiş Süfrajjet Afişleri, kadınların seçme hakkı elde etmelerinin 100. yılında sergiye açıldı. O dönemde, hava koşulları kadar, muhalifler tarafından da tahrip edilen afişlerin, yüz yıl boyunca zarar görmeden üniversite kütüphanesinde gözlerden irak tutulmuş olması, sergiyi daha da anlamlı kılıyor.

Nurgül ÇELEBİ

İngiltere'de kadınların -kısıtlı olsa da- oy kullanma hakkı kazanmalarının yüzüncü yıldönümü dolayısıyla çeşitli etkinlikler düzenleniyor. Bu etkinlikler arasında en dikkat çekici olanlarından biri ise, Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi'nde yüz yıldan uzun bir zaman muhafaza edilen Süfrajjet Afişleri Sergisi.

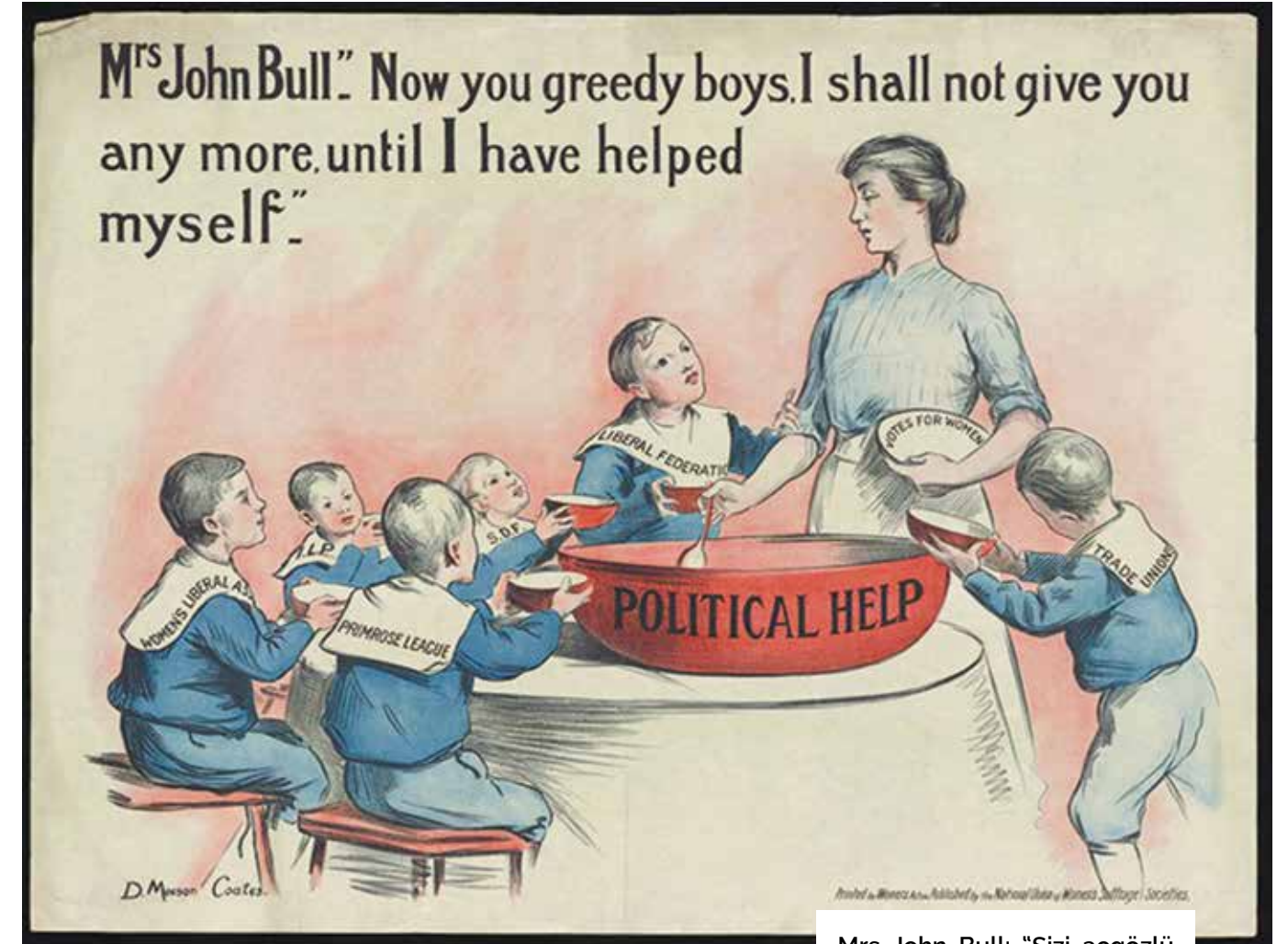
Kadınların oy kullanma hakkı elde etmesinde büyük rol üstlenen süfrajjet akımının, yirminci yüzyılın başlarında gerçekleştirdiği en büyük oy kullanma kampanyalarında kullanılmış olan bu özel afiş koleksiyonu ilk defa sergileniyor ve gerek görseleği gerekse hem mizahi hem protest tarzı ile ilgiyi hak ediyor.

Sadece 30 yaşın üzerindeki kadınlara ve parlamentoda oy kullanma hakkı verilmesi ile sonuçlanan kampanya sürecini ve muhalif seslerin düzenlediği karşıt eylemlerin görsel bir anlatısı adeta.

Süfrajjetler

Britanya'da kadınlara dair siyasi hak tartışmalarının temelini, Mary Wollstonecraft'ın 1792'de yazdığı Vindication of the Rights of Woman eserine dayandığını söylemek yanlış olmaz. 1851'de kadınların oy hakkı kazanması ile ilgili Harriet Taylor Mill tarafından kaleme alınan radikal makale de önemli köşe taşlarından biri...

Kadınların örgütlü mücadelesi ise, 1865 yılında, Manchester'da başladı. 1866'da Elizabeth Garrett kadın-

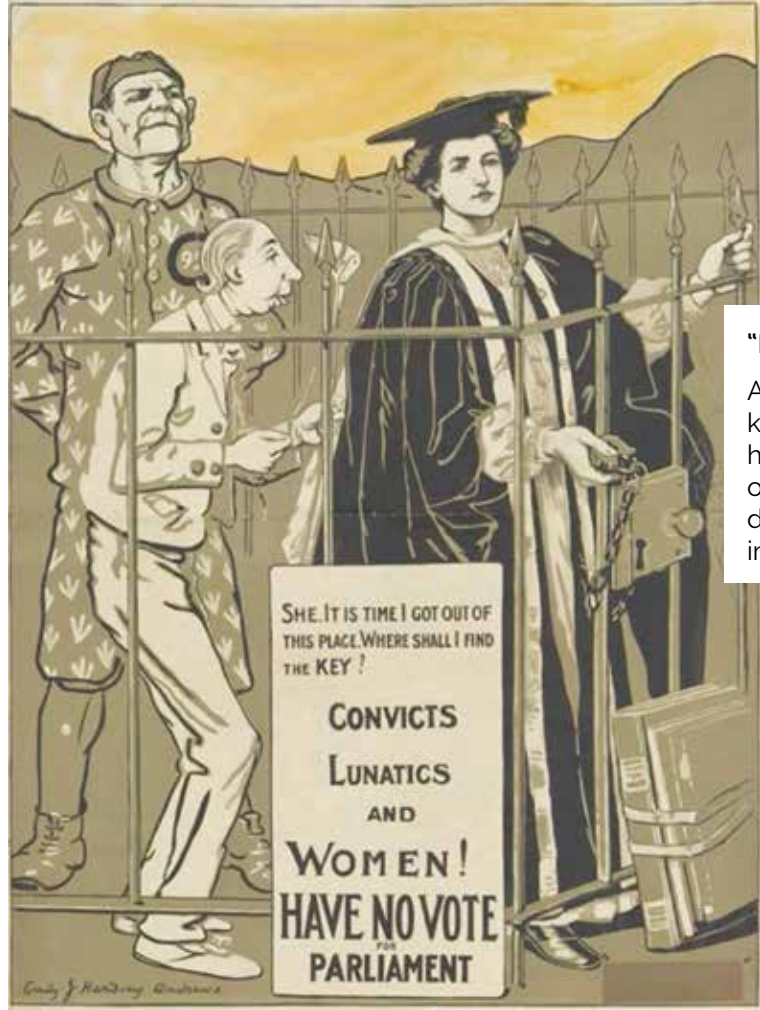

Mrs John Bull: "Sizi açgözlü çocuklar, kendi işimi görene kadar size daha fazlasını vermeyeceğim."

Afişte yer alan her bir erkek çocuğun önlüğü üzerinde, döneminin önemli siyasi partilerinin isimleri yazılıdır. Anne karakterinin elinde bulunan kâsenin, kadınlara oy kullanma hakkını temsil ettiği ve siyasi destek yazılı kazandan çocuklara yemek verdiği görülmektedir. Bu görselde tüm siyasi kampanyaların aslında kadınların desteğiyle yürütüldüğüne atıf yapılmaktadır.

ların seçme ve seçilme haklarını almalarını için 1 500 imza topladı. 1903 yılında Emmeline Pankhurst ile kızları Christabel ve Sylvia, Kadınların Toplumsal ve Siyasi Birliği'ni (WSPU) kurduğunda, Charles E. Hands, "oy hakkı" anlamına gelen "suffrage" kelimesine, kadınları küçümseyen ve alay eden bir form verip, hareketi "suffragette" olarak tanımladı. Kadınların tepkisi ise ismi sahiplenmek oldu ve akıllara bu isimle kazındılar. 1907'de WSPU üyeleri sokaklarda adeta savaşmak zorunda kaldılar. Büyük kitlesel eylemler çeşitli sınıflardan kadınları aynı amaç uğruna biraraya getirdi. Yürüyüşler düzenleyen, eylemler yapan kadınlara polisin müdahalesi sert oldu, kadınlar tutuklandı, alay konusu edildi, hatta öldürüldüler.

I. Dünya Savaşı kadınların oy hakkı talebi hareketine yeni bir yön verdi. Savaş sırasında ambulans kullanan, askeri fabrikalarda çalışan kadınlar "fiziken ve ruhen çok daha zayıf varlıklar" olmadıklarını kanıtlaya şansı bulmuşlardı. Devrimin hemen ertesinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin kurulması da harekete ivme kazandırdı. Nihayetinde, kısıtlı da olsa oy hakkı elde etmeyi başardılar.

"Buradan çıkma vakti. Anahtarı nerede bulabilirim?"

Akademik cübbe giyinmiş bir kadının, üzerinde "Hükümlüler, deliler ve kadınlar! Parlamentoda oy kullanma hakkına sahip değildir." yazılı olan bir kafese kapatılmış olara çizildiği bu afişte, kadının aldığı eğitim sayesinde, kafesin kilidini eline alabileceği ve oradan çıkma imkânına sahip olabileceği betimlenmiştir.

Kadınlara oy kullanma hakkı isteyen kampanyalarının en bilindik afişlerinden biri. Afiş görselini resmeden sanatçı Duncan Grant, Bloomsbury Britanyalı Ressamlar grubunun önde gelen bir üyesiydi. Kendisi, bu görsel sunuşuyla The Artists' Suffrage League (Sanatçıların Oy Hakkı Birliği) yarışmasında birinci olarak bu gruba katılmıştır.

Afiş, kadınların oy kullanma hakkı hareketinin temel amacını oldukça iyi bir biçimde anlatmaktadır. Siyasi zeminde temsil edilme ve kendi iradesini kullanabilme, kadınlar için devasa dalgaların arasında kürek çekmek demektir. Afişte görüldüğü üzere bu tehlikeli sularda oy kullanmak erkekler için herhangi bir sorun teşkil etmezken kadınların birçok engelle mücadele etmek zorundaydı.

Oy kullanma hakkının kazanılması

Süfrajetlerin mücadelesi, 1916-1917 yılları arasında Avam Kamerası Sözcüsü James William Lowther'in, kadınlara kısıtlı oy kullanma hakkı tanınmasını tavsiye eden bir seçim reformu konferansı düzenlemesiyle yasal zemine ulaşmayı başardı. İngiltere'de gerçekleşmiş olan en büyük siyasi kampanyalardan biri olan 1918 Süfrajet kampanyasına zemin hazırladı.

1918'den önce yetişkin erkek nüfusun sadece %58'i oy kullanma hakkına sahipti. Üstelik sadece ülkede 12 aydan uzun bir süre ikamet eden erkekler genel seçimde oy kullanabiliyordu. Bu durum, Birinci Dünya Savaşı nedeniyle deniz aşırı ülkelerde hizmet veren çok sayıda askerin de oy kullanma hakkından mahrum kalmasına neden olmuştu. Yaklaşmakta olan genel seçimler üzerine, siyasilerin, tüm erkeklerle seçme hakkı tanınırken, en azından bazı kadınlara da oy kullanma hakkı tanınması konusunda ikna edilmesi mümkün oldu.

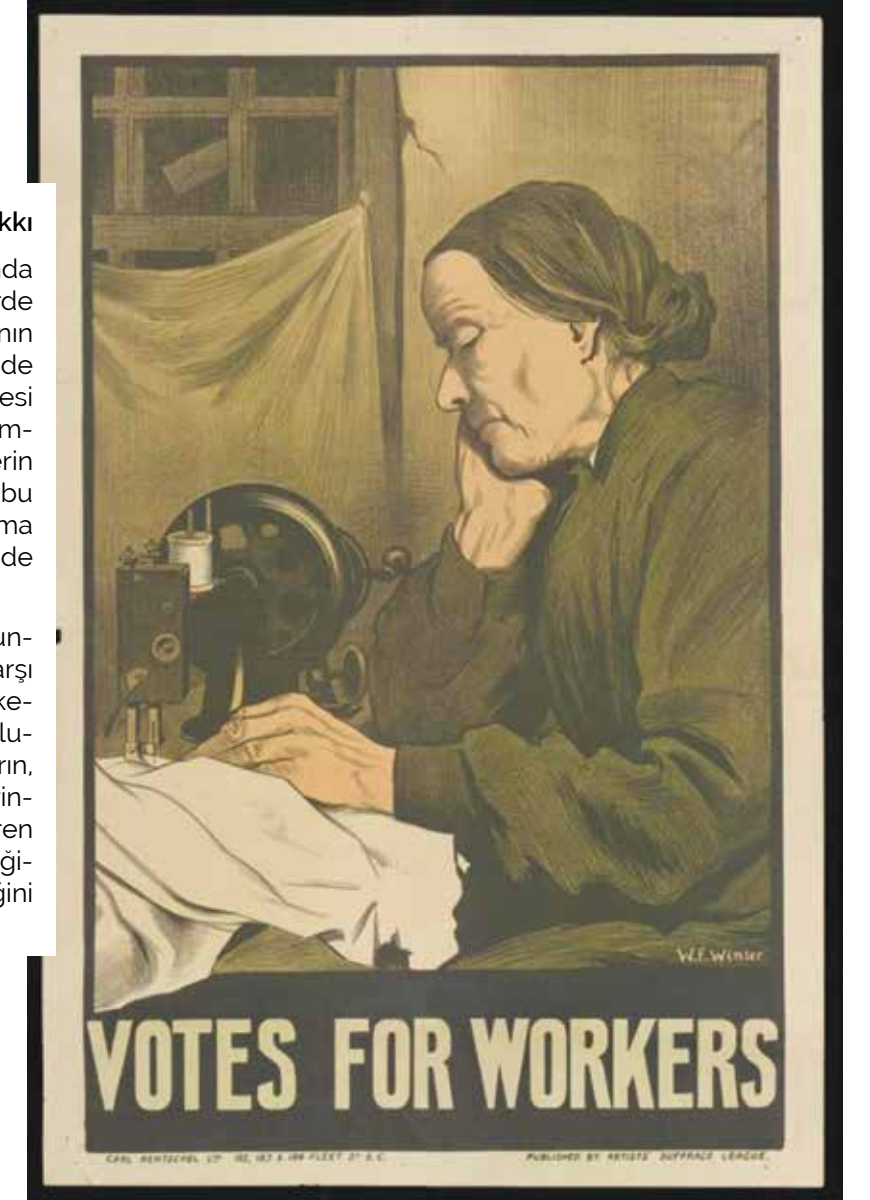
Böylece, herhangi bir mülk sahibi olması koşuluyla 30 yaşını doldurmuş kadınlara oy kullanma hakkı tanıyan İnsan Hakları Yasası onaylandı. Oysa aynı yasa, 21 yaşını doldurmuş tüm erkeklerle oy hakkı tanıyordu.

Kadına Oy Kullanma Hakkı hareketi tarafından yürütülen kampanyaların yüzü haline gelen bu afişler, dönemin politik anlayışını gösteren ve kadın mücadele hareketinin, kadına bakışın gelişim sürecini işaret eden tarihi birer belge niteliği taşıyor.

Emekçiler için Oy Hakkı

Oy kullanma hakkı imgelerinin çoğunda kadınlar, oy talep ettikleri faaliyetlerde tasvir edilirken bu afişte yer alan kadının tek başına evde çalışan ve oy talebinde bulunmayan biri olarak tasvir edilmesi dikkat çekici. Üniversitenin sergi sorumlusu Chris Burgess, aslında izleyenlerin hayat koşullarını geliştirebilmesi için bu afişteki kadına demokratik oy kullanma hakkının verilmesini istediklerini ifade ediyor.

Dr. Lucy Delap, Birleşik Krallık'ta çoğunluğun, kadınların oy kullanmasına karşı olduğunu dolayısıyla da oylama hareketinin birçok kadına ulaşmasının zorunluluğuna dikkat çekiyor. Bu kampanyaların, oy kullanma hakkının hanelerde, iş yerinde, sokaklarda, tüm kadınları ilgilendiren her konuda nasıl bir fark yaratabileceğine dikkat çekmenin çok ötesine geçtiğini belirtiyor.

Bu afişte, 19. yüzyılın İngiliz siyasi yergilerinden tanıdık bir figür olan Bayan Partington elindeki paspasla kadınların oy kullanma hakkı hareketindeki ilerlemeyi engellemeye çalışırken betimleniyor. Burgess'in de ifade etmiş olduğu gibi afişlerde tanınmış simaların kullanımı, Süfrajat sanatçılarının aşına olunan semboller ve semboller başarıyla kullandığının göstergesiydi.

Serginin hazırlık aşamaları

2016 yılında Nadir Eserler Başkan Yardımcısı Emily Dourish, yüzyılı aşkın bir süredir muhafaza edilmiş süfrajat afişleri koleksiyonunu görmeleri için, feminizm tarihi uzmanı Lucy Delap ve Ben Griffin'e Cambridge Üniversitesi'nin kapılarını açtı. A3 boyutundaki afişlerden dev tanıtım afişlerine kadar onbeşi aşkın afişin bulunduğu koleksiyonda, kadınların seçme hakkı hareketinin en önemli eserlerinden bazılarının yer alıyor olduğu da böylece ortaya çıkmış oldu.

Bu sergide yer alan afişler, 1907 yılında kurulan the National Union of Women's Suffrage Societies (Ulusal Kadın Seçme Hakkı Birliği)'ni desteklemek için çalışan sanatçılar ile 1909 yılında 'kadınlara yönelik sanat ve zanaat birliği' olarak kurulan Süfrajat Atölyesi tarafından üretilen eserleri içeriyor. Bazıları renkli olan afişlerin kadınların seçme hakkını destekleyen öğrenciler tarafından yapılmış olduğu düşünülüyor.

Kütüphanede sergi sorumlusu Chris Burgess Independent gazetesine verdiği demeçte afişleri şöyle tanımlıyor: "Bu afişler 20. yüzyılın başlarındaki oy kullanma hakkı reklam mekanizmasının muhteşem örnekleri. Duvarlara sıvanmış oldukları süre boyunca hava koşulları ya da politik muhalifler tarafından zarar görmüş olmalı. Bu yüzden yüz yıldan uzun bir zamandır güvenli bir şekilde depolanmış olmaları oldukça alışılmadık bir durum."

Bu afişlerden bazılarının ulusal kullanım için hazırlandığı, diğerlerininse Cambridge kampanyasında kullanılmış olduğu sanılıyor. Afişlerin çoğunda, yasalara riayet eden kadın ve erkek yerel seçmenler St Luke Lisesi'ne dilekçe imzalamaya davet edilmekteydi. Görsel tarihin önemli birer örneği sayılabilecek bu afişler 3 Şubat 2018 tarihinden itibaren, kadınların oy kullanma hakkına sahip olmalarının yüzüncü yıldönümünün kutlandığı bir konferans ile birlikte sergiye açıldı.

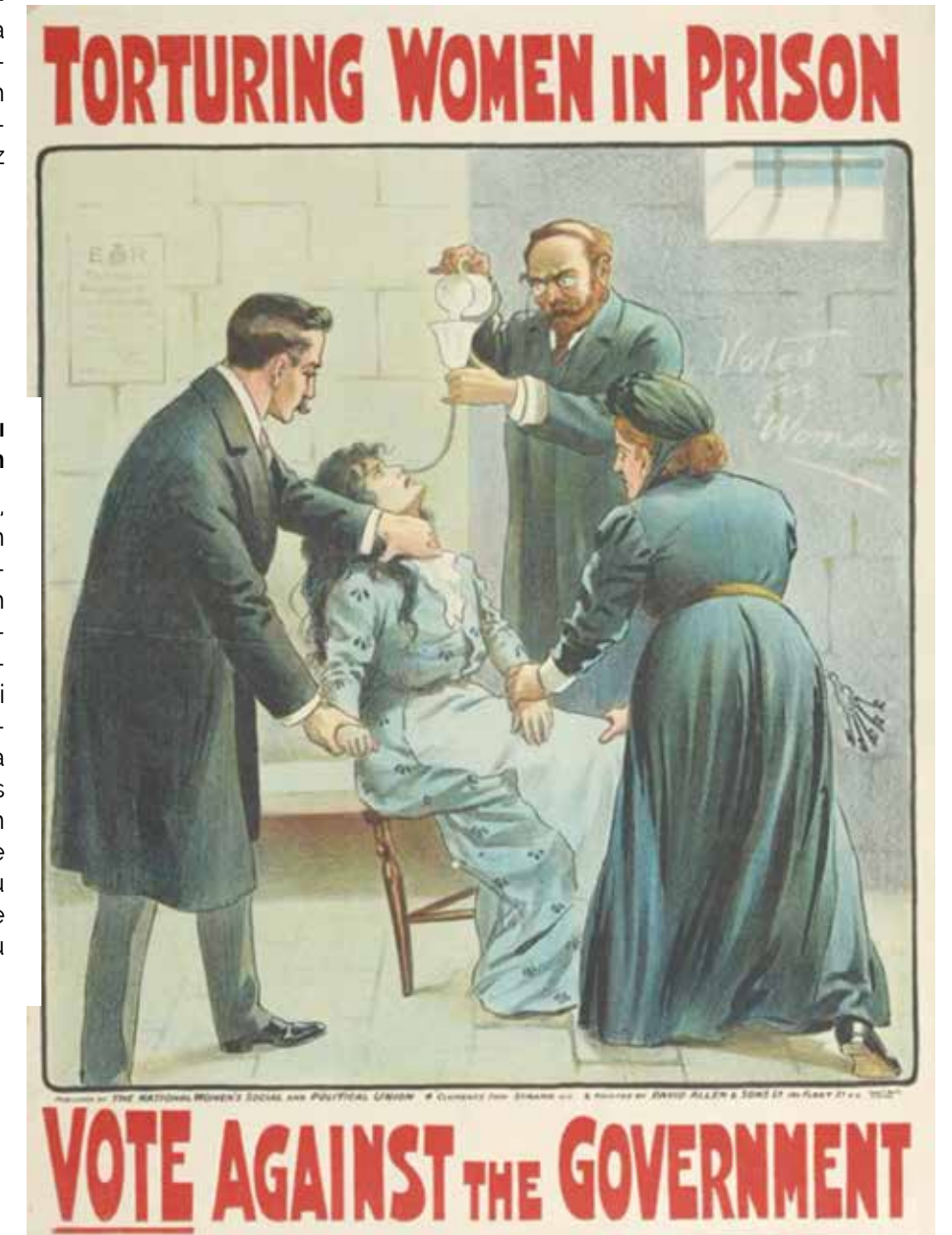
Bir Üniversite Kütüphanesine Gönderilen Afişler

31 Mart'a kadar sergilenecek olan bu afişlerin Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi tarafından yüzyıl boyunca saklanması da bir o kadar ilginçtir. Afişlerin bir kısmının kütüphaneye gönderilmesi için kullanılmış olan posta ambalajları bu önemi gösteren bir delildir. Zira ambalajlar üzerinde yer alan bilgilerden bunların üniversite kütüphanesine, dönemin, Kadın İşçi Partisi sekreteri olan Dr. Marion Phillips tarafından gönderildiği anlaşılmaktadır. Kadınların oy kullanma hareketinin ileri gelen destekçilerinden biri olan Marion Phillips'in aynı zamanda Women's Labour League (Kadın Çalışma Birliği)'nin de önemli bir destekçisi olduğu ve 1929 yılında Sunderland için milletvekili olarak görev yapmaya devam ettiği bilinmektedir. Fakat kendisinin bu afişleri üniversite kütüphanesine neden göndermiş olduğu tam olarak bilinmemektedir. Afişlerin ambalajları üzerinde sadece 'Kütüphaneci'ye şeklinde bir ibare bulunduğu bilinmektedir. Bunların birlikte gönderilmiş oldukları herhangi bir mektubun günümüze ulaşmadığı ifade edilmektedir.

Bu afişlerin varlığı, kadınların oy kullanma hakkı kampanyaları için oldukça önemli birer görsel kaynak olması bakımından ve keza bu türden kaynakları daha iyi anlamamız ve önceden bilinmeyen bazı tasarımları görmemizi sağlıyor olmaları açısından önem arz etmektedir.

Hükümete Karşı Oy Kullan

1909'da İçişleri Bakanı, Herbert Gladstone, kadın oy kullanma hakkını savunan kadın tutukluların açlık grevi yapması karşısında, grevcilerin zorla beslenmeleri emrini vermişti. Bu durumu tasvir eden bu afiş oldukça anlamlıdır. The Women's Social and Political Union için sanatçı Alfred Perse tarafından hazırlanan bu görsel, zorla besleme işleminin ürkütücülüğünü betimliyor.

Akademik araştırmalar ve kadın tarihi çalışmaları için kaynak teşkil eden bu afişlerin sergilenebilir olması, en az afişlerin içeriği kadar önemli.

Pergamon Antik Kenti. İllüstrasyon: F. Thierch - 1882

Parşömenin keşfedildiği topraklar

BERGAMA

Mağara duvarından kil tablete, mermerlerden balmumu tabletlere ve papirüslere, ardından kağıt ve bilgisayar ekranına taşınan yazı için parşömen, en mükemmel zeminlerden birisidir. 1500 yıllık parşömenler, dün yazılmışçasına okunaklı, günümüze kadar ulaşabilmiştir.

PAPİRÜSÜN HAKİMİYETİ

Yazının insanlık tarihinin yolunu aydınlatmaya başladığı dönemlerden itibaren önemini korumuştur kitaplar. Mısır'a özgü papirüs ağacından yapıma aynı adı taşıyan kağıtlar ve bu kağıtlara yazılan kitaplar, Büyük İskender yönetimindeki Mısır'ın, döneminin en büyük ve en ileri uygarlığı olmasında büyük paya sahiptir.

Çağının bilgi toplumu örneği olan Mısır'da, dünyanın en büyük kütüphanesi olan İskenderiye Kütüphanesi'nde, rulolar halindeki papirüslere yazılmış edebiyat, tarih, hukuk, matematik ve bilimsel metinler içeren eserlerin sayısı 500.000'in üzerindeydi. Bu büyük bilgi hazinesi, Akdeniz havzasındaki ülkelerden gelen ve aralarında Strabo, Bartelomeos, Euclid ve Archimedes'in de bulunduğu dönemin en ünlü düşünür ve bilim insanları için bir çekim merkezi olmakla kalmıyor, şehre dünya çapında bir ün ve saygınlık da kazandırıyor.

PARŞÖMENİN KEŞFİ

Bilginin saygınlık kaynağı olduğu o güzel yıllarda, İskenderiye Kütüphanesi ile yarışacak nitelikte ve büyüklükte bir kütüphane de Anadolu'nun kuzey batısında, Pergamon Krallığı sınırlarında yer alıyordu. Önemli bir mevkide konumlanan ve çevresindeki deniz yollarına hakimiyeti sayesinde hızla büyüyen Pergamon'un kralı II. Eumenes (221-159), bir yandan kentlin refahını artırıp, sanatsal dev yapılarla zenginleştirirken, bir yandan da kütüphanenin gelişmesi için büyük çaba sarfediyordu.

Yaygın kabul gören antik bir söylenceye göre Büyük İskender'in ölümünden sonra Mısır'da hüküm sürmeye başlayan Grek asıllı Ptolemaios Hanedanı, dünya gözündeki kültürel saygınlığını Pergamon'a kaptırmamak ve kütüphanelerinin İskenderiye Kütüphanesi ile yarışmasına mani olmak için, Anadolu'ya papirüs satılmasını yasaklar. Pergamon papirüssüz kalmıştır. Kral II. Eumenes, papirüs yerine kullanılacak bir kağıt yapana büyük ödüller vadeder. Dönemin kütüphane müdürü, oğlak derilerini işleyerek üzerine yazı yazılabilir hale getirmeyi başarır. Üstelik bu yeni kağıt, "Karta Pergamena" rulo olarak kullanılmak zorunda değildir. Yapraklar üstüste dizilerek birbirine dikilebilmekte, günümüzdeki formuna yakın kitaplar oluşturulabilmektedir. İki yüzüne de yazılabilir olması, hacimden önemli bir kazanç sağlamaktadır. Sağlamdır. Yanmaya, yırtılmaya, o dönemde kullanılan ve papirüsleri zaman içinde eriten mürekkeplerin yıpratıcı etkilerine daha dayanıklıdır. Yüzeyin dokulu olmayışı ve pürüzsüzlüğü yazmayı kolaylaştırmaktadır. Her tür hayvan derisinden üretilebilmesi de, papirüs ormanlarıyla kağıt üretiminde tekel haline gelen Mısır'ın tahtını temelinden sarsacaktır. Bu kadar avantajı göz önüne alındığında, parşömenin hızla papirüsün yerini almasında şaşılacak birşey olmasa gerek.

İSKENDERİYE KÜTÜPHANESİ YANGINI

Pergamon, MÖ. 133'de Kral III. Attalos'un vasiyeti üzerine Roma İmparatorluğu hakimiyetine girer. MÖ. 48 yılına gelindiğinde ise, Mısır'da, parşömenin keşfini borçlu olduğumuz Ptolemaios Hanedanı'nın son üyesi, meşhur mısır kraliçesi Kleopatra'nın kardeşi XIII. Ptolemy hüküm sürmektedir. Sürgüne gönderdiği kız kardeşi, Roma İmparatoru Sezar ve ordusunu da yanına alarak İskenderiye'ye dönmüş, şehri kuşatma altına almıştır. Limanı hedef alan bir saldırı maalesef kütüphaneye de sıçrar ve dünyanın en büyük kütüphanesi bir anda küle döner.

Kleopatra buna çok üzülmüştür. Mısır ve Roma arasında bir ittifak kurmak ve tüm dünyaya hakim olmak isteyen hırslı kraliçe, etkisi altına almayı başardığı ve bir de erkek çocuk sahibi olduğu Sezar'ın ölümünden sonra, Romalı komutan Marcus Antonius (MÖ 83-30) ile ilişkilerini sağlam tutmaya devam eder. Antonius, yanan İskenderiye Kütüphanesi'ne derinden üzülen Kleopatra'yı memnun edebilmek için, Pergamon'un zengin kütüphanesinde bulunan 200.000 kitabı armağan olarak sunar. Yunan tarihçi Plutarkhos (MS 46-120) bu olayı şu sözlerle aktarmaktadır:

"Caesar'ın dostu olan Calvisius, Antonius'a karşı olmasına rağmen, onun Kleopatra'ya duyduğu saygı nedeniyle aşağıdaki yükleri taşıdı: İçinde iki yüz bin cildin bulunduğu Pergamon Kütüphanesi'ni ona armağan etti."

Parşömen yapmında deri, kirece yatırılarak tüm tüylerinden arındırılır, ardından geleneksel olarak bir bıçak yardımıyla tüm yağ ve dokulardan temizlendikten sonra gerilerek kurutulur. Yazıma hazır hale getirmek için, değişik malzemelerle zımparalanır ve inceltilir. Bu işlemlerin tekrar sayısı, elde edilecek parşömenin kalitesini ve fiyatını artırır. Her parşömen parçası, derinin orijinal dokusunu açıkça gösterdiğinden bir diğerinin aynı değildir.

Bergama Antik Kenti

KUTSAL VE DEĞERLİ TÜM METİNLERİN KAĞIDI

MÖ. 2. yüzyıldan başlayarak hızla dünyaya yayılır parşömen. MS. 4. yüzyıla kadar papirüsle birlikte kullanılmaya devam eder. İlk dört incilden biri olan Markus incilinin orijinalinin parşömene yazılmış olması muhtemeldir. Havari Paulus, Timetheus'a yazdığı ikinci mektupta, Assos'ta unuttuğu parşömenleri getirmesini ister. İmparator Büyük Konstantin İznik konsülünde kabul edilen dört incil'in 25'er nüsha olarak parşömene yazdırılmasını emreder. Hristiyan metinleri, "sonsuz kadar" saklanmak amacıyla, MS. 5. yüzyılın başında Aziz Eusobios'un önderliğinde papirüsten parşömene aktarılır.

Müslümanlığın geldiği dönemde ise, yazı malzemesi olarak neredeyse sadece parşömen kullanılmaktadır. Günümüze ulaşan ilk Kuran'ların da tamamı parşömene yazılmıştır.

12. yüzyıla dek tüm dünyada en çok kullanılan yazı medyası olan parşömenin kullanım alanı, 1300'lerde başlayan rönesansla birlikte yavaş yavaş gerilemeye başlasa da, tüm önemli belgeler, parşömen üzerine yazılmaya devam edilir. Magna Carta'nın orijinali parşömen üzerindedir. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi parşömen üzerine yazılmıştır.

Gutenberg matbaayı icat ettikten sonra bastığı ilk 140 incilden 35'ini -daha dayanıklı olacağı için- parşömene basar. Bir Gutenberg İncili için yaklaşık 300 adet oğlak derisi gereklidir. Matbaa makinesi parşömene basılan ilk 35 incil için toplamda 10.000 den fazla oğlak derisi kullanılmıştır. Bunun sürdürülebilir olmayacağı aşikardır. Parşömen, yazı malzemesi olarak 14 yüzyıldır sürdürdüğü hakimiyetini, matbaa makinelerinde kullanılabilecek nitelikteki kağıtlara bırakacaktır.

Parşömen üzerinde yazılmış Eski Ahid
MS. 3. yüzyıldan itibaren papirüs kullanımı yerini parşömen kullanımına bırakmaya başladı. Sadece Mısır'da yetişen papirüs ağacından üretilmek zorunda olmayışı, her iki yüzüne de yazılabiliyor oluşu, rulo yerine birbirine bağlanabilen sayfalar halinde kullanılabilmesi, parşömeni avantajlı hale getiriyordu.

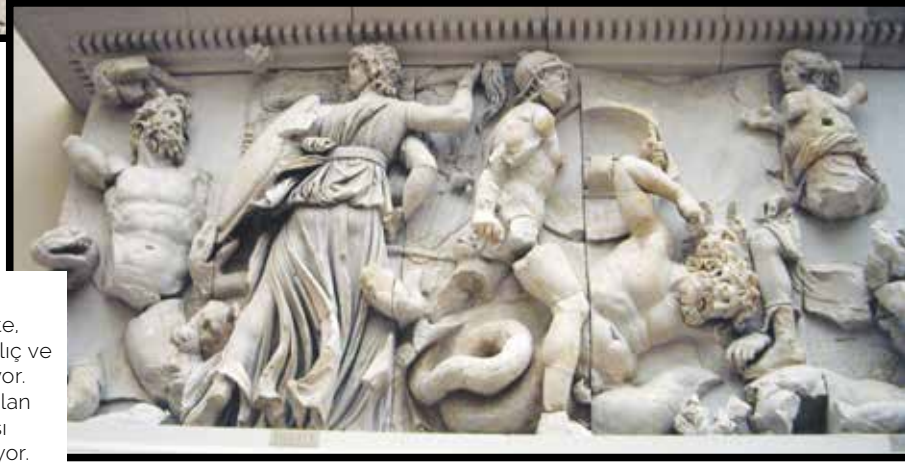
Yapımını bilen sanatçı sayısı günümüzde çok azalsa da, parşömen değerini korumaya devam ediyor. Bergama kağıdı, insanlık varoldukça yaşayacak bir yazı malzemesi...

Alman yasası Sachsenspiegel'in 1385'de parşömen üzerine yazılmış bir kopyası. Sayfaların birleştirilmesinde deri kayışlar ve metal kancalar kullanılmış.

Zeus Sunağı Athena Rölyefi
Sunağın doğu yüzündeki son rölyef, annesi Gaia topraktan yükselerek oğlu dev Alkyoneus'u kurtarmaya çalışırken, dev'i öldüren Athena ve ona yardımcı olan Nike'yi temsil ediyor.

Zeus Sunağı Hecate Rölyefi
Sunağın doğu yüzündeki ilk rölyefte, üç-yüzlü tanrıça Hecate meşale, kılıç ve mızrakla Dev Clyteus'a karşı savaşıyor. Yanında, ok ve yayıyla birlikte yer alan av tanrıçası Artemis ise Otos olması muhtemel bir devle mücadele ediyor.

TARİHÇE

Anadolu'da uluslaşmış halkların ortaya çıktığı dönem olan MÖ. 2500-2000 yıllarında, Orta Anadolu kökenli Hattiler, güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya kökenli Hurritler ve Batı Anadolu kökenli Luviler etkin topluluklar olarak dikkat çeker.

Şehrin adı, dilleri ve kültürleri yüzyıllar sonra bile bölge insanını etkilemeye devam eden, bölgedeki birçok yer adının da kökenini oluşturan Luvi dilinden Helen diline Pergamos/Pergamon biçiminde geçmiş, Homeros'un İlyada'sında da bu şekilde kullanılmıştır. Ancak ortaçağ ve Bizans döneminde şehir adının yerel halk tarafından Pergama ya da Bergama olarak kullanıldığı ve günümüze de bu şekilde geldiği kabul ediliyor.

Pergamon tarihi dendiğinde genelde Büyük İskender'in Anadolu ve Mezopotamya istilası ile başlayan MÖ. 330-30 yılları arasındaki Helenistik döneme odaklanılsa da, Pergamon ve çevresindeki Caicus (Bakırçay) Ovası'nda bulunan yerleşimlerin tarihçesi Tunç Çağı'na (MÖ.3 bin) kadar uzanır. Bu döneme tarihlenen buluntular arasında, çanak çömlek parçaları ile kesici ve delici aletler yer alır.

MÖ.1200 yıllarında Ege göçleriyle Anadolu'daki Hititlerin önce zayıflayıp sonrasında yıkılması üzerine bölge, Trakyalı bir kavim olan Frigler hakimiyetine geçer. Friglerin çökmesiyle de Lidya hakimiyetinde girer. MÖ. 546 yılından itibaren gerçekleşen Pers istilasıyla tüm Anadolu toprakları gibi Perslerin hakimiyetine geçen Pergamon, Makedonyalı Büyük İskender'in ordusu ile MÖ. 334 yılında Çanakkale'den geçerek, Perslerin Ege Bölgesi'ndeki 213 yıllık hakimiyetlerine son vermesiyle, yeni bir döneme girer.

Pergamon'un küçük bir kale yerleşiminden zamanla antik dönemin en parlak merkezlerinden biri haline gelmesi, olağanüstü yetenekli bir kralın becerileri ve ardından tahta çıkan hükümdarların dayanışması sayesinde gerçekleşmiştir. Bu kral, MÖ. 343-263 yılları arasında yaşamış olan Philetairos'tur Pergamon başlarda küçük bir şehir iken, Makedonyalı Attalos hanedanından olan Philetairos zamanında sınırlarını genişletmiş, kralın 80 yaşında ölümüne kadar Olimpos tanrıları adına birçok mabet yaptırılmış, şehir surları genişletilmiştir.

ZEUS SUNAĞI

Bergama antik kentinin ilk kalıntıları, Batı Anadolu'da demiryolu döşeme çalışmalarında görevli Alman mühendis Carl Humann'ın 1864-65 kışında bölgeye yaptığı seyahatte bulundu. İlk seyahatinde, birkaç kabartma bulan Humann, bu parçaların 1871'de Berlin'e gönderdiğinde, antik kaynaklarda geçen Zeus Sunağı'na ait ilk kalıntılar olduğu anlaşıldı.

Humann'ın kalıntıların gün yüzüne çıkarılması için yaptığı sayısız denemeler ve girişimlerden birinde, Alman ve Osmanlı yetkililerinin anlaşmaya varması mümkün oldu ve ilk kazı izni 1878 yılında Almanya'ya verildi. 1874 yılın-

da çıkarılan ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü) bir kazı alanında çıkarılan eserlerin üçte birinin devlete, üçte birinin bulan kişiye, üçte birinin ise eserin bulunduğu arazinin sahibine ait olmasını öngörüyordu.

Bu çerçevede Alman ve Osmanlı yetkilileri arasında yapılan görüşmelerde bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi olan müzeye iyi korunmuş heykellerin bırakılması, geri kalanlarınsın Alman yetkililere verilmesi karara bağlandı. Ardından padişah Sultan Abdülaziz, Türkiye'de kalacak parçaların da , yaklaşık 20bin Mark karşılığında Alman yetkililere satılmasına karar verdi.

Zeus Sunağı

Bugün Berlin'deki Pergamon Müzesi'nde bulunan sunak, MÖ. 2. yüzyılda inşa edildi. 35 metre genişliğe ve 34 metre derinliğe sahip yapıya, 20 metre genişliğindeki merdivenlerle çıkılıyor. Sunağın dış cephe rölyeflerinde Helen dünyasındaki tanrıların devlerle savaşı, iç cephe rölyeflerinde ise Pergamon'un kuruluş söylencesi anlatılmaktadır.

Selefi olan Pergamon kralları da, ülkelerinin ününü arttırmak için dönemin en önemli kentleri olan Delphoi ve Delos'ta yaptıkları hayır işlerinin yanı sıra Roma'nın yükselişini çok önceden görmüş, ilişkilerini sağlam temeller üzerine kurarak müttefik olduktan sonra Pergamon Krallığı'nı Anadolu'nun en önemli kentlerinden biri haline getirmişlerdir.

II. Eumenes'in krallığı döneminde (MÖ.197-159), Helen dünyasının en önemli kültür merkezlerinden biri haline gelen Pergamon'da dönemin en büyük kütüphanesi olan İskenderiye Kütüphanesi ile rekabet eden muazzam bir kütüphane ile Zeus Mabedi yaptırılmıştır.

II.Eumenes'ten sonra tahta geçen kardeşi II.Attalos (MÖ.220-138) bugünkü İzmit, Sakarya ve Bursa bölgesinde hakimiyet süren Bitinya ile yapılan savaşlarda müttefik Roma'nın yardımı ile kalıcı bir barış sağlamayı başarıp, krallık toprakları güvence altına almayı başarmış, sonraki kral III. Attalos ise, 5 yıllık iktidarı sonunda, vasiyetnamesinde ülkesinin topraklarını en büyük müttefiki olan Roma'ya bırakmıştır.

Böylece Ephesos (Efes) ve Smyrna (İzmir) ile birlikte Pergamon, Roma'nın Asya eyaletindeki en önemli üç kentinden biri olmuştur.

Roma döneminde gittikçe büyüyen Pergamon, aşağıya Bakırçay Ovası'na doğru genişler Roma İmparatorları Traian ve Hadrian (MS.117-138) zamanında da ihtişamını koruyan kent, 7. ve 8. yüzyıllarda, Bizans dönemindeki Arap genişlemesi ile küçülmeye başlar. Arap akınları sonucunda halk Yukarı Kale'ye çekilir, kenti çevreleyen surları yenileyerek topluluğu korumaya alır.

14. yüzyıl başlarında Türk boylarının, daha sonra da Osmanlıların egemenliğine geçen kentte yerleşim tekrar aşağıya ovaya doğru yayılmaya başlar.

Anadolu arkeoloji tarihinde önemli bir yeri olan Pergamon'da kazılar, Humann'ın Zeus Sunağı'nın parçalarını bulması ile resmi olarak 1878 yılında başlamış, iki dünya savaşı dışında verilen ara dışında yaklaşık 140 yıldır devam etmektedir.

TASSEN

Çanta ve Cüzdan Müzesi

Amsterdam'daki müze, 5.000 parçadan oluşan koleksiyonuyla çanta kullanımında moda, gelenekler ve alışkanlıkların tarihi gelişimine ışık tutuyor.

Günümüzde çanta denince öncelikle kadınlar aklımıza gelse de, tarih boyunca, ev dışında daha çok vakit geçiren cins olarak, erkekler özgü bir aksesuarı çantalar. Cepleri olan giysiler icat edilmeden önce sadece para ve kişisel eşyalar değil, mektuplar, mühürler ve kitapları taşımak için çanta kullanmak erkekler arasında çok yaygındı.

Belde, omuzda, sırtta veya eyerde taşınmak üzere deri, ağaç, doğal lifler, kumaşlar, çeşitli materyallerden yapılan dokumalarla tasarlanan çantalara metal, ahşap, kumaş veya doğal liflerden uzun veya kısa saplar eklendiğini, bu seçimlerinse yıllar içinde ihtiyaçlara ve moda göre şekillendiğini gözlemleyebilirsiniz. Kadınlar için hazırlanan ve genellikle çok küçük olan çantalarda ise sapların yerine ucunda, elbiselere tutturulabilecek bir çengel olan kıymetli metalden zincirler, ana malzeme olarak da seçkin bir zevki yansıtan işlemlerle zenginleştirilmiş dokuma ve deriler kullanılıyordu.

17. yüzyılda cepli giysiler yaygınlaşmaya başladığında, erkekler için tasarlanan çantalar büyük bir hızla ortadan kalktı. Kadınların giysilerine ise o minicik çantalara koyabileceklerinden çok daha fazlasını alabilecek cepler eklendiği için, çanta gereksinim olmaktan çıkıp, şıklığı tamamlayan bir aksesuara dönüştü.

Dünyanın önde gelen moda müzelerinden biri olan Tassen Çanta Müzesi'nde, tarihi 15. yüzyıla uzanan antika parçalardan modern tasarımlara kadar pek çok eser sergileniyor.

NADİR PARÇALAR

The Cupcake
Kristal taşlarla bezeli gece çantası.
Judith Leiber, ABD, 2007

Swarovski kristalleriyle kaplı model. Sex and The City filminde görüntüledikten sonra büyük popülarite kazandı.

Demir çerçeveli, keçi derisinden kemer kesesi
Fransa, 16. yüzyıl

Müzedeki en eski parça. Kimileri özel kilitli, toplam 18 gözü olan bu çanta, giysilerde ceplerin bulunmadığı dönemde çok kullanışlı bir aksesuar olsa gerek. Bele takılarak kullanılan çanta, aynı zamanda aristokrat sahibi için bir statü sembolüydü.

Turistik gemi Normandie formunda el çantası
Fransa, 1935

Bu el çantası, Fransa'nın Le Havre limanından New York Southampton limanına sefer yapan ve o dönemin en lüks ve konforlu seyahat olanağını sunan Normandie'nin birinci sınıf yolcularına armağan ediliyordu.

Bağa üzeri sedef kakmalı deri çanta
Almanya, 1810-1820

Tassen Müzesi'nin kurucusu Hendrikje Ivo'nun koleksiyonundaki ilk çanta. İngiltere'de bir köydeki antikacıda rastladığı bu çanta artık dünya çapında bir üne sahip.

TASSEN MUSEUM
HENDRIKJE MUSEUM OF BAGS AND PURSES

Boncuk işi bozuk para cüzdanı
Fransa, 1827

Mısır genel valisi tarafından Fransız Kralı X. Charles'a (1757-1836) hediye edilen ve 1826'da Marsilya limanına gemiyle getirilen Zarafa adlı zürafanın işlendiği cüzdan. Zarafa, Mısırlı iki bakıcısıyla altı hafta boyunca ülkeyi dolaşmış, Paris'e ulaştıktan sonra da halkın ilgi odağı olmayı sürdürmüştü.

1600 - 1700: Her işe ayrı çanta

17. yüzyıla dek kadınlar, hem günlük hayatlarını kolaylaştırmak hem de şıklıklarını artırmak için, "chatelaine" adı verilen ve bir zincire bağlı kanca ile elbiseye tutturulan, işlevi dolayısıyla çanta olarak tarif edilebilecek bir taşıma aparatı kullanırlardı. Bugünkü çantalardan oldukça farklı olarak "chatelaine" her biri ayrı zincirlere bağlı anahtarlar, makaslar, dikiş malzemeleri, para kesesi gibi büyük bir ev sahibesi hanımın günlük hayatında ihtiyaç duyacağı her tür eşyayı bir kanca ile birleştirirdi. Kıymetli madenlerden mücevher olarak tasarlandığında zenginlik sembolü olarak görülen bu taşıma şekli 20. yüzyıl başlarına kadar kadınların hayatındaki yerini korudu.

Gelin çantası, bozuk para çantası gibi özel amaçlarla üretilen çantaları, kokulu tohumlar içeren kesecikler, mektup kağıtları ve kalem taşımakta kullanılan özel çantalarla birlikte kullanılmak yaygındı. Üstün el işçiliği ve pahalı malzemelerden üretilen çantalar, aynı zamanda zenginlik ve statü sembolüydü. Arkadaşlık, bağlılık ve iyi niyet göstergesi olarak, özellikle yeni yıl öncesinde ve düğün gibi özel günlerde, para, mücevher ve kokulu otlarla dolu çantalar hediye etmek de, özellikle İngiltere ve Fransa'da çok yaygın bir gelenektir. Günümüzde düğün hediyesi olarak verilecek paranın bir zarfa konulması yeterli. Oysa o dönemde hediye ambalajı, kendisinden daha değerli olabiliyordu. 1690-1790 arasında Limoges'da üretilen oval şekilli gelin çantalarının önüne ve arkasına üzerine gelinin, damadın ve azizlerin resmedildiği mine ve porselen plakalar yerleştirilmesi adettendi. Günlük giyiseilerde ceplerin olmadığı bu dönemde, erkekler arasında çok popüler olan kağıt oyunlarına özel yapılmış çantaların kullanımı da çok yaygındı. Kartlar, para veya oyun pulları için özel bölmeleri olan çantalar, oyun masasına konduğunda dik durabilecek şekilde tasarlanıyordu.

Boncuk işleme 17. yüzyıla kadar çantalarda çok kullanılan bir süsleme şekliydi. Çok minik boncuklar kullanıldığı için "kum işi" olarak da adlandırılan bu işlemede, boncukları birleştirmekte iğneler büyük kaldığından, at kılı kullanılırdı.

1700 – 1800: Hem gösteriş hem gizleme

Kadın giysilerinin çok hacimli olduğu yüzyıllarda, geniş eteklerin altına kolayca gizlenebilen keselerin yanı sıra, zincir veya kumaş bağlarla bele tutturulan tokalı çantalar sıklıkla kullanılırdı.

Elbiselerin içine gizlenen ve genellikle kalça üzerinde ikili olarak taşınan keseler, 19. yüzyıl boyunca da popülerliğini korudu. Binbir çeşit formda kadife, ipek, deri veya boncuk işi ile yapılan gümüş tokalı çantalar ise, genelde elbise üzerine, eteklerin beline tutturulurdu. Böylelikle gizlice taşımak istediklerini bellerinin arkasında yerleştiren kadınlar, elbiselerinin önündeki çantayı ise şıklık amaçlı kullandılar. Kadınların iki ellerini de rahatça kullanabilmelerini, çantalarını kaybetme veya çaldırma olasılıklarını azaltan bu tasarımlar, daha sonra bir kanca ile eklenen taşıma sapları veya zincirlerle 20. yüzyılın elde veya omuzda taşınabilir çantalarına dönüştüler.

Nakışlı ipek çanta Fransa, 19. yüzyıl başı

Elbiselerin daralması ile moda olan çantalar, antik Roma döneminden esintiler taşıyordu. Çevresi Türk işi olarak tanınan iğne oyası ile çevrelenmiş bu ipek çanta gibi, genellikle taşımak için kordon veya zincirle tamamlanıyordu.

Gümüş toplu kadife kese Hollanda 17. yüzyılın ilk yarısı

Hollanda'da kadınların para taşımakta kullandığı geleneksel formu kese

Deri ve ipekten mektup çantası Favorin Lerebours Fransa, 1806

Dönemin ünlü sanatçısı Lerebours imzasıyla resmedilmiş son moda giysiler içindeki güzel bir kadın resminin altında yer alan dizeler, evden uzaktaki eş veya sevgiliye yazılmış olmalı: "Aşkım, bu resmim sana olan aşk ve bağlılığımın kanıtı ama yokluğumu haffletecekse, kalbim kıskançlıkla dolar."

İpek gelin çantası Limoges, Fransa, 1725

XV. Louis ile evlenen Prenses Maria Leszynska için yapılmış, bakır üzeri mine tekniğiyle gelinin resminin işlendiği püskülle süslenmiş oval kese.

1900 – 2000: Yeni formlar

Kadının toplumsal rolünün değişmeye başladığı 20. yüzyıl başından itibaren, değişen günlük hayatın pratiğine uygun olarak çantalar da işlev ve form değiştirmeye başladı. İşe giderken dokümanlarını da koyabilecekleri büyüklükte deri çantalar taşıyan kadınlar, alışverişte, yürüyüş yaparken plastik ve türevlerinden yapılmış çantaları, akşam dışarı çıkarken makyaj malzemeleri ve sigara için özel bölmeleri olan daha elegan ve ışılı modelleri kullanmaya başladılar.

1947'de Yeni Görünüm modası başlayana dek, zarf veya ordu çantası tipinde sapı olmayan ve elde taşınan modeller çok tercih edildi. Pratikliği ile kadınların gönlünü fetheden omuz çantaları ise, II. Dünya Savaşı sırasında gençler arasında moda oldu ve günümüze dek popülerliğini korudu.

1960'lardan itibaren Mary Quant, Pierre Cardin, Paco Rabanne ve Yves Saint Laurent gibi modacıların şık tasarımlarıyla çantalar, işlevinin dışında, kıyafeti ve hatta kimliği tamamlayan bir aksesuara dönüşmeye başladı.

1985'de ünlü İtalyan markası Prada, onlarca yıldır klasikleşen deri çanta tasarımlarına siyah naylon bir omuz çantası ekledi. Omuzda da kullanılabilen ama sırtta asılmak üzere tasarlanan çanta, sıkıcı sırt çantalarına sıkı sıkıya bağlı görünen yürüyüş meraklılarının da ilgisini çekmeyi başardı. 90'lara gelindiğinde hemen her markanın koleksiyonunda sırt çantaları yer almaya başlamıştı.

Lucite el çantası Charles S. Kahn ABD, 1950'ler

O dönem yeni keşfedilen plastik malzemeler olan lucite, perspex ve plexiglas, moda tasarımlarına da hakimiyet kurmuştu. Kutu şekli verilmiş, parlak renkli bu şeffaf çanta, başlarda çok yüksek fiyatlarla satışa sunuldu. Popülaritesi arttıkça çok sayıda ucuz türevleri piyasaya çıkarıldı.

1800 – 1900: Antik Roma ve Yunan esintileri

18. yüzyılda antik Roma şehri Pompei'nin keşfi, antik Roma ve Yunan kültürü ile ilgili herşeyin hızla moda olmasına neden oldu. Klasisizm olarak adlandırılan bu hareketle, kadın giyiminde uzun süredir hüküm süren yüksek hacimli giysiler, yerini daha zarif dokumalardan üretilen yüksek belli dar giysilere bırakmaya başladı. Eskiden olduğu gibi eteklerin arasında çeşitli keseler saklamayı olanaksız kılan bu kıyafetler, el çantası kullanımını da beraberinde getirdi. Latince "küçük odacık" anlamına gelen "reticulum" dan türetilmiş olması muhtemel "reticule" sözcüğüyle tanımlanan bu çantalar, 1825'de bol giysilerin tekrar moda olmasından sonra da popülerliğini sürdürdü.

Endüstri devrimi ile birlikte demir, çelik, kağıt hamuru gibi materyallerin yeni üretim teknikleri ile farklı alanlarda kullanılabilir hale gelmesi, çantaların tasarım ve üretimine de önemli değişiklikler getirdi. Seyahat etmek daha kolaylaşmış, tren ve gemi yolculukları yaygınlaşmıştı. Amaca hizmet etmek üzere daha dayanıklı malzemelerden üretilen daha büyük ve kolay taşınan el bagajları, sadece seyahatlerde değil günlük hayatta da kullanılmaya başlandı.

Sentetik makyaj çantası Fransa, 1920-1930

I. Dünya Savaşı sonrası, film endüstrisinin de etkisiyle artan kozmetik kullanımı, bu malzemelere özel tasarlanmış çantaları da beraberinde getirdi. 1920'lerden itibaren, pudra, ruj, parfüm ve sigara için özel bölmeleri olan minik çantaların kullanımında adeta bir patlama yaşandı. Bu çantada ise püskülün arasında ruj koymak için bir bölme gizlenmiş.

LÜKS TASARIMLAR

"Fudge the Fashionistas" deri el çantası
Moschino
İtalya, 1996

Bolca çikolata sosu eklenmiş vanilyalı kek görünümü verilmiş bu deri çanta, tasarımcısı tarafından tüketim çılgınlığına kapılmış açgözlü moda tutkunlarına gönderme yapmak üzere üretildi.

Altın halka saplı deri çanta
Dior
Fransa

Dünya modasının öncü isimlerinden Christian Dior (1905 - 1957), 1947'de "Yeni Görünüm" adını verdiği koleksiyonunu sunduğunda, dünya modasını derinden etkilemiş, zarif, elegant aynı zamanda da rahat tasarımlarıyla tüm dünyada beğeni toplamıştı. Günümüzde Dior modaevi, Belçikalı tasarımcı Raf Simons tasarımlarıyla üretmeye devam ediyor.

"Mini Linda" kanvas el çantası
Louis Vuitton
Fransa, 2006

Louis Vuitton Monogram Charms Collection için Marc Jacobs tarafından tasarlanan çanta, 2006 ilkbahar-Yaz koleksiyonu için sınırlı sayıda üretildi.

"The Kelly" deri el çantası
Hermès
Fransa, 1990-2000

Hermès tasarım evinde her parçanın bir adı vardır. 1930'larda Robert Dumas tarafından saf estetiğin ve dönemin moda anlayışının sembolü olarak tasarlanan bu model, daha sonra Monacoo Prensesi olacak Hollywood yıldızı Grace Kelly tarafından çok beğenilmişti. Çeşitli renklerini satın aldığı çantayı 1956'da nişan töreninde de kullanan Kelly, tasarlandıktan çeyrek yüzyıl sonra modele adını verdi.

2000'ler: Aksesuardan ihtiyaca

Günümüzde çanta modası, Chanel, Dior, Dolce & Gabbana, Hermès, Gucci, Louis Vuitton, Bottega Veneta ve Prada gibi markaların öncülüğünde şekilleniyor. Geçmiş yüzyıllarda değişmesi ve yeni akımlardan etkilenmesi onlarca yılı bulan akımlar yerini sezonluk olarak güncellenen modellere bıraktı. 90'lardan beri moda markalarının en önemli gelir kaynakları arasında çanta, ayakkabı ve gözlükle birlikte ilk üçteki yerini koruyor. Her marka, aynı zamanda reklam ve tanıtım yüzü haline gelen özel çanta modellerini, ünlüler, aktör ve aktristler, pop yıldızları, modeller ve mankenler aracılığıyla sunmakta birbiriyle yarışıyor. Kısıtlı sayıda üretilen modellerle birim fiyatlar yükseltiyor.

Adeta bir savaşın yaşandığı çanta tasarım sektöründe, çok eski moda markaları tarafından yıllarca önce üretilmiş ve klasikleşmiş modellere olan ilginin de eksildiği söylenemez. 1855 Şubat ayında tanıtılan ve karakterini oluşturan altın zinciri, kapitone deseni ile tüm dünyada tanınan Chanel 2.55'e duyulan tutku - dolayısıyla da satış fiyatı- asla azalmıyor. Hermès tarafından aktrist Jane Birkin'in adıyla tasarlanan el bagajı boyutundaki vazgeçilmez modellerden olan Birkin, Dior imzası taşıyan Lady Dior, 1930'lardan beri kullanılan Louis Vuitton tasarımı Speedy ve Alma, Gucci'nin Jackie'si, Prada'nın Saffiano'su ve Fendi'nin Baguette'i de asla yaşlanmayan modeller arasında.

MÜZE HAKKINDA

Müzenin temelleri, Amsterdam yakınlarındaki Amstelveen kasabesindeki evlerinde, kişisel koleksiyonlarını çanta meraklıları ile paylaşmak amacıyla 1996 yılında sergilemeye başlayan Hendrikje ve Heinz Ivo tarafından atılmış.

UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ndeki Amsterdam Kanal Evleri Bölgesi'nde yer alan ve 17. yüzyıldan kalan bugünkü binası ise, etkileyici bir geçmişe sahip. 1664'de o dönemin en zengin ve etkin iş adamlarından biri olmasının yanı sıra şehrin valisi olarak da görev yapan Cornelis de Graeff binanın da bulunduğu arsaya da içeren bir parseli, üç iş adamıyla birlikte satın almış. Dörtlü, aynı yükseklik, aynı dış cephe ve aynı çatı modelini kullanarak estetik bütünlüğü olan yapılar inşa etmeye karar vermişler. De Graeff inşaatın başladığını göremeden vefat edince, hem işlerini, hem valilik görevini devralan oğlu binanın yapımını da tamamlamış.

Hollanda'nın en önemli hükümet adamlarından Johan de Witt'in damadı olan Pieter de Graeff ile kendisinden sonra oğlu ve torunu, sahip oldukları tüm güç ve statüyü en iyi yansıtabilecek şekilde tasarlanan, yüksek tavanları ve duvarları resimlerle süslenmiş, pahalı yer kaplamalarına, şöminelere ve geniş merdivenlere sahip bu evde yaşamışlar.

19. Yüzyılda, Hollanda'nın ilk kadın hakları savunucularından Lady Jeltje de Bosch Kemper'in kullandığı konut, 1893 yılında, yaklaşık 20.000 euro karşılığında Maria van Eik tarafından satın alınmış. Van Eik'in ölümünün ardından 1907'de Hollanda Sigorta Garanti Kuruluşu'na geçen bina çeşitli şirketler tarafından işyeri olarak kullanıldıktan sonra 2006 yılında müzeye dönüştürülmüş.

ÇAĞDAŞ SANATÇILAR

Deniz kabuklu gece çantası
Cora Jacobs
Filipinler

Deniz kabukları, bambu, jüt, deri, rafya ve çeşitli bitki tohumları gibi doğal malzemeler kullanarak gerçekleştirdiği tasarımlarıyla tanınan Cora Jacobs, ülkesinin geleneksel el sanatlarını da tanıtmayı amaçlıyor.

"Miami Flamingo"
Timmy Woods
ABD, 2007

Swarovski kristalleriyle süslenmiş bu çanta, 1985'den beri akasya ağacıyla yaptığı tasarım çantalarla adından söz ettiren Timmy Woods'un 1992'de yarattığı Beverly Hills markası için üretildi.

Kara sinemanın dev müzisyeni

DANNY ELFMAN

Sinemaya anlam veren yalnızca senaryo mudur? Yoksa aktör ve aktivistlerin başarısı mı? Mekan seçimi de önemlidir değil mi? Peki ya siz hiç bir filmi müzikleri olmadan izlediniz mi? Bir korku filminde gerginliği arttıran tempoda derin bir müzik olmadan da gerçekten korkabilir miyiz? Yoksa romantik bir aşk filminde yıllarca ayrı kalmış sevgililerin kavuşma sahnesinde durumun anlamına uygun bir müzik olmadan yeterince duygulanabilir miyiz? Hızı, öfkeyi, incelikleri, gerilimi müzikteki ritim ile ruhumuza işlemeden de sinemadan keyif alabilir miyiz?

Aslında sinemada bugünkü anlamıyla müziğin kullanılması çok da eskiye dayanmıyor. Başlangıçta sadece fonu doldurmak amacıyla kullanılan müzik, bugün sinema endüstrisinin en vazgeçilmez ögesi. İyi ve akılda kalıcı bir film için öncelikle akılda kalan ve filme anlam katan etkili müzikler üzerinde çalışılması gerekiyor.

Bugün her filmin kendine özel müzikleri, soundtack albümleri var ve bazı yapımlar jenerik müzikleri ile tanınır oldular. Fakat bazı isimler var ki, yaptıkları müziğin kalitesi ve çalıştıkları filmlerin özellikleri ile dünyaya çapında özel bir üne sahipler. Kariyerini film müziklerine adanmış

Danny Elfman da onlardan bir tanesi. Amerikan sinemasının marjinal filmlerinin ve arızalı tiplerinin arkasındaki müzik kime ait diye merak ettiğinizde büyük ihtimalle bu Elfman'ın çalışmalarından birisidir. Hatta bazı çalışmaları kendi isminin de önüne geçmiş durumda.

California sokaklarından Hollywood tahtına...

Grammy ödüllü, yüzün üzerinde film müziğiyle Oscar'a aday gösterilmiş müzisyen Danny Elfman, 1953 yılında Los Angeles'ta dünyaya geldi. Daha 18 yaşındayken ilk beste ve canlı gösterisini "Le Grand Magic Circus" adındaki Fransız tiyatro oyununda sergiledi. Bunu takip eden yıllarda erkek kardeşi ile birlikte California sokaklarındaki bir çok sokak performansında bulundu. Amatörlükten profesyonelliğe geçerken benzeri bir çok çalışmada kendisini göstermeye devam etti. Sonraları 17 yıl boyunca bestelerini yapıp, çalacağı rock grubu Oingo Boingo'ya dahil oldu. O dönemde tarzı ve orijinallliği ile efsanevi yönetmen Tim Burton'un dikkatini çekti.

Sinemanın gelmiş geçmiş en arıza yönetmenlerinden biri olan Burton ile, en az yönetmenin kendisi kadar sıra dışı olan filmlerindeki iş-

birliği 1985 yılında başladı. O tarihten itibaren hemen hemen her Tim Burton filminde Elfman'ın tınlarını duymaya devam ettik. Bunlardan en ilgi çekicileri ise Charlie'nin Çikolata Fabrikası ve stop-motion bir animasyon film olan Corpse Bride oldu.

Gençlik yıllarında müzikal anlamda kendisine idol olarak Bernard Herrmann, Franz Waxman, Dimitri Tiomkin ve Max Steiner gibi isimleri seçen Elfman, bir yandan da ünlü cazcı Cab Calloway ve Prokofiev ile Stravinsky gibi klasik müzik bestecilerine olan beğenisini her fırsatta dile getirdi.

Elfman, kariyeri boyunca yaptığı film müziklerinde rock tınlarından orkestra kompozisyonlarına kadar bir çok farklı tarzı kullandı. Fakat her ne tarzda olursa olsun yaptığı müzikler hep orjinallikleri ve akılda kalıcılıkları ile ilgi çekti, tanındı. Kariyerine film müzisyeni olarak devam etmesinde de kuşkusuz bu beğenin ve yaratıcılığının etkisi oldu.

Sinemanın karanlıklar çağıının popüler yaratıcılarından biri olarak görülen Danny Elfman, böyle bir ünvanı ilk olarak Tim Burton'ın "karanlık" olarak nitelendirilen, kendine has tarzı ile çekilmiş filmleri ile edindi.

Amerikan sinemasının marjinal filmlerinin ve arızalı tiplerinin arkasındaki müzik kime ait diye merak ettiğinizde büyük ihtimalle bu Elfman'ın çalışmalarından birisidir. Hatta bazı çalışmaları kendi isminin de önüne geçmiş durumda. Bu büyük müzisyenin hangi filmlere can kattığını merak mı ediyorsunuz? Aslında o filmleri çok iyi tanıyorsunuz...

İlk stüdyo filmi ise yine Tim Burton'un "Pee-Wee's Big Adventure" oldu. Bundan sonra da bir süre "Back to School" ve "Summer School" gibi komedi filmlerine orkestra müzikleri yazmaya devam etti. Elfman'ın kompozisyon, orkestrasyon ve şeflik gibi konularda eğitimi olmadığını da bu noktada belirtmekte fayda var. Bu özelliğinden dolayı da film müziği endüstrisinde bir nevi dışlanan bir statünün içerisinde yer aldı. Bu dışlanışa rağmen yılmadı ve film müziği yapmaya devam etti. Tutkusu ve kararlılığı sayesinde bugünkü noktaya kadar geldi.

Rock'n roll tarzında yaptığı müzikleri ile 1988 yılında Midnight Run filminde, dönemin esinlenme adetine kurban giderek sıradan bir iş çıkarmıştı. 1989 yılında ise tarzını tamamen değiştirerek, yine Tim Burton'la birlikte çalıştığı en önemli şaheserlerinden biri olan Batman filminin müziklerini film endüstrisine kazandı ve rüşünü ispatladı. Bundan sonra kariyer basamakları üzer beşer tırmanılmak üzere

önünde duruyordu. Kendisinin farkına vardı ve hız kesmeden yeni projelerle akıllarda yer etmeye devam etti.

Ünlü yönetmenler de onu keşfetmiş ve beraber çalışmak için can atar olmuştu. Kendine has bir tarz oluşturma yolundaki ilk denemeleri 1988 yılında Richard Donner'e ait Scrooged filmi ile Tim Burton'ın Beetlejuice filmi ve 1990 yılındaki yine Tim Burton'un Edward Scissorhands filmleri için yaptığı müzikler olmuştu. İşte bu dönemin verimiyle 1990'da Clive Barker ile işbirliği yaparak Nightbreed'in, yine aynı yıl Sam Raimi'nin yönetmenliğindeki Darkman'in ve Warren Beatty'nin Dick Tracy filminin müziklerini yaptı. Batman ile başlayan bu süreçte karanlık filmler için ilk düşünülen besteci oldu ve ünlendi. Yüzün üzerinde filme ruhunu kattı. 2008 Hollywood Film Festivali'nde yılın bestecisi ödülünü kazandı. Bu filmler arasından en çok sevilen ve müzikleriyle de zihinlere kazınanları sizler için derledik...

Elfman'ın Oscar talihsizliği

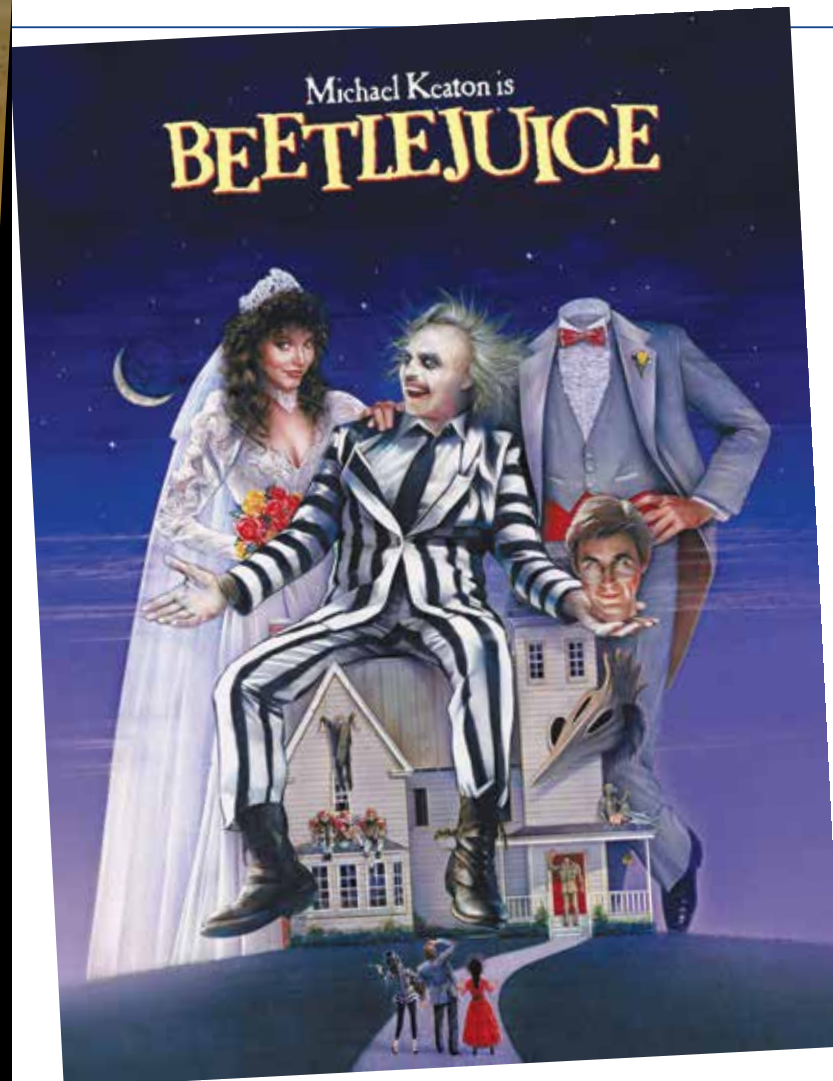
Oscar ödülleri 4 kez aday gösterilmesine rağmen, ne talihsizlik ki sinemanın bu en prestijli ödülünü elde edemedi. Bu adaylıklardan ilki 1998 Oscar ödülleri 1997 yapımı "Siyah Giyen Adamlar" (Man in Black) müzikleri için gerçekleşti. Aynı yıl yönetmenliğini Gus Van Sant'in üstlendiği, senaryonun ise başrolleri Robin Williams ile paylaşan ünlü oyuncular Matt Damon ile Ben Affleck'e ait olduğu, bugün sinemanın kült filmleri arasında gösterilen "Can Dostum" (Good Will Hunting) filminin müzikleri ile de Oscar'a aday gösterildi. Filmin müzikleri, sinemaseverlerin halen kulaklarında olmasına rağmen ödülü kazanmasına yetmedi. 2004 yılında ise bu kez bir diğer sinema kültü olan "Büyük Balık" (Big Fish) filminin müzikleri ile Oscar'a aday gösterildi. Film, Danny Elfman'dan vazgeçemeyen Tim Burton'un çok sevilen yapıtlarından biri olarak tarihe geçerken, Elfman Oscar'ı yine elde edemedi. Son olarak 2008 yılının ses getiren filmi "Süt" (Milk) için yaptığı müziklerle 2009 Oscar ödül töreninde adaylığı açıklanan Elfman bu törenden de eli boş döndü.

Batman 1989

Batman, film tarihine altın harflerle yazılan unutulmaz karakterleri ile Tim Burton'un efsanevi yapıtlarından biri. İlk 1989 yılında sinema dünyasına sunulan Batman serisinin bu ilk filminde, Tim Burton karanlık anti-kahramanlarının maceraları perdede akıp giderken, bu ambiyansa en iyi Danny Elfman'ın müzikleriyle can verebileceğini düşündü. Bu filmle başlayan ortaklık ilerleyen yıllardaki Burton yapımlarında da devam edecekti. Film bu açıdan da Elfman için bir dönüm noktasıydı. Kara maskesi, hayalleri zorlayan yetenekleri, gökyüzüne yansıttığı logosu ve arabasıyla dünün ve bugünün en sevilen kahramanlarından biri olan Batman, geceleri ortaya çıkan bir kahraman. İşte bu nedenle Burton kahramanını yarasalarla özdeşleştirmiş, hem ismini hem de imajını buna göre şekillendirmişti. Arka planda çalan heyecan verici eşlik müzikleri ve unutulmaz jenerik müziğinin de bunca hatırlanmasındaki payı yadsınamaz. Seride ilginç olarak Michael Keaton'un canlandırdığı Batman'ın ününü belki de her zaman bir adım da önde olmak üzere Joker karakteri paylaştı. İlk joker Jack Nicholson ile başlayan fenomen, yönetmenliğini Christopher Nolan'ın üstlendiği serinin son filminin çekiminden sonra kısa süre sonra trajik biçimde ölen aktör Heath Ledger ile tavan yaptı. Joker'in ünü Batman'ı aştı ve herkesin beynine "Why so serious?" cümlesi ile kazandı. Bu filmin müzikleriyle Danny Elfman 1990 yılı BMI Film ve TV Ödülleri yarışmalarında En İyi Film Müziği ödülünü kazandı ve Grammy'e aday gösterildi.

Beterböcek 1989

Bettlejuice! Bettlejuice! Bettlejuice! Üç kere söyler sen gelir! Sinemanın en komik ucubesi Beterböcek, ölümler aleminin eğlenceli ve yaratıcı karakteri. Yine bir Tim Burton klasiği olan 1989 yapımı film, Danny Elfman imzalı müzikleriyle de akılda kalan önemli yapıtlardan birisi.

Jeneriğiyle, filmin müzikal havasında geçen sahneleriyle ve arka plan müzikleriyle olsun, Beterböcek Elfman'ın müzikleri olmadan düşünülemez. Filmde yemek masasında genç Lydia Deetz karakterinin etrafındakilere aniden şarkılar söyleyerek tuhaf danslar yaptırdığı sahneyi unutmak mümkün değil. Harry Belafonte yorumuyla filmdeki yerini alan Day-o şarkısının kullanıldığı bu sahne sinema tarihinin unutulmazları arasında.

Çizgili takım elbisesi, dağınık saçları ve solucanlarıyla sürekli hinlik peşinde olan Beterböcek, filmin her sahnesinde farkı müzikal temalarla desteklenmiş heyecanlı bir korku-komedi. Filmin müzikleri Danny Elfman'a 1989 yılı BMI Film ve TV Ödülleri yarışmasında En İyi Film müziği ödülünü getirdi.

The Simpsons 1989-...

Her yaşta insanın hayranlıkla izlediği, dünyanın hemen her ülkesinde fenomen haline gelen Simpsonlar efsanesinin de akıllardan çıkmayan jenerik müziğinin yaratıcısı da Danny Elfman. Dizinin ilk kez yayınlandığı 1989 yılından beri Simpson ailesinin başına gelen olayları ailenin birbirinden tamamen farklı bireyleri arasındaki komik diyaloglar eşliğinde izliyoruz. Evin şişman, gamsız ve birasever babası Homer; düşünceli, becerikli ve uzun mavi saçlarına son derece özen gösteren annesi Marge; haylaz ama zeki oğul Bart; yüksek zeka seviyesiyle ailesinin saçmalıklarını bir türlü anlayamayan Lisa ve turuncu emziği ile ne zaman nereden çıkacağı belli olmayan bebek Simpson Maggie ile diğerleri izleyeni her bölümde başka bir maceraya sürüklüyor. Dizide aile dışındaki karakterler çok çeşitli etnik kökenden (hatta bazen uzaylılar arasından) seçiliyor. Dünya gündemine ve politikaya da Simpsons tarzında sürekli bir hiciv ile yaklaşan dizinin müziği, isminin ardından zihinlerde canlanan ilk ögesi. Danny Elfman dizinin müzikleriyle 1996, 1998 ve 2003 yıllarında BMI Film ve TV Ödülleri yarışmasında daha önce de defalarca kazandığı En İyi TV Müziği ödülünü de bir kez daha kazandı.

Örümcek Adam Serisi

Bir klasik olan Örümcek Adam, Batman ve Superman ile beraber dünyanın en sevdiği süper kahramanlarından biri. Bir laboratuvar ziyareti sırasında genetiği değiştirilmiş bir örümcek tarafından ısırıldıktan sonra doğaüstü yeteneklere sahip olmaya başlayan Peter Parker'in, sıradan hayatı bu olağanüstü güçlerle birlikte tamamen değişir. Önceleri gücünün farkına varmadığı için bir takım yanlışlara düşen Peter, amcasının öğütüne uyararak "büyük güçler büyük sorumluluklar getirir" ilkesini kendine yol edinir. Bundan sonra güçlerini suçlulara karşı kullanacak, kahraman olacaktır.

Yönetmen Sam Raimi'nin Marvel çizgi romancılarından Stan Lee ve Steve Ditko'nun aynı adlı çizgi karakterinden uyarlayarak filmleştirdiği Örümcek Adam üçlemesinin müzikleri de Danny Elfman'a ait. Serinin her filminde bir çok farklı düşmana karşı mücadele eden Örümcek Adam, tıpkı çizgi romanlarında olduğu gibi tüm dünyanın ilgisini çekerek başarılı oldu. Danny Elfman ilk filmin müzikleriyle Academy of Science Fiction, Fantasy & Horror Films ödülünden Saturn Award ödülü ve BMI Film ve TV Ödülleri yarışmasında En İyi Film Müziği ödülü ile taçlandırıldı. Serinin ikinci filmi ise 2005 yılındaki BMI Film ve TV Ödülleri yarışmasında En İyi Film Müziği dalında ödüle layık görüldü.

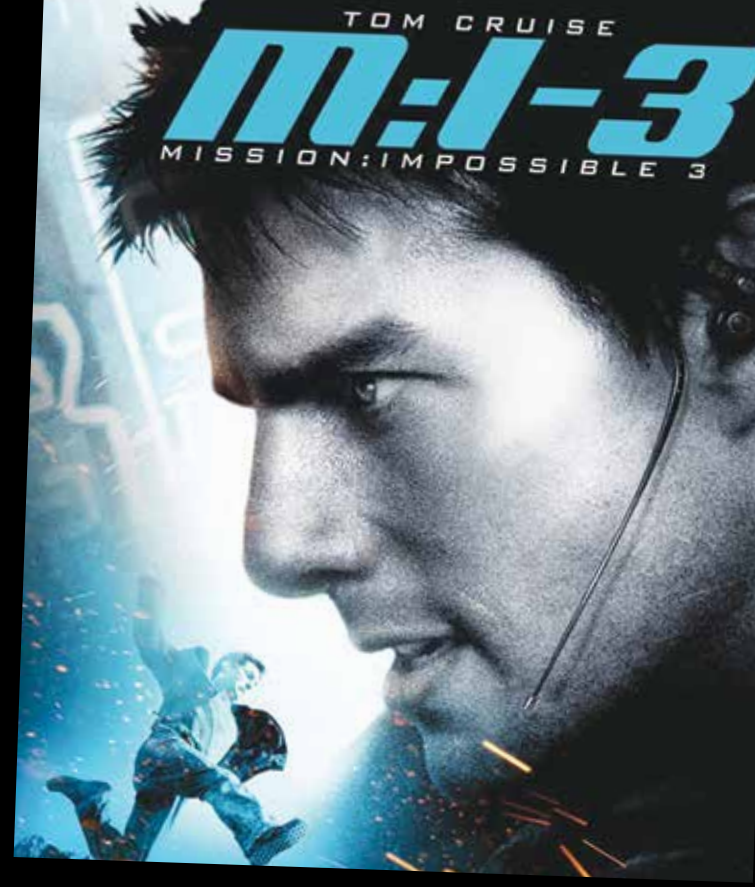

Siyah Giyen Adamlar 1997

Komedi aksiyon türünde, vizyona girdiği 1997 yılının en iyi gişelerinden birini yapan Siyah Giyen Adamlar, fragmanların önce müzik kanallarında filmde kareler eşliğinde dönen müzik videolarıyla tanıtıldı. Yönetmen koltuğunda Barry Sonnenfeld'in oturduğu filmde, usta oyuncular Will Smith, Tommy Lee Jones, Linda Fiorentino ve Tony Shalhoub gibi isimler boy gösteriyor. Hükümet için gizli bir görevde bulunan çalışanlar 'K' (Tommy Lee Jones) ve 'J' (Will Smith) göç sorumlusu olarak, dünya dışı varlıkları denetlemekle görevlidirler. Onlar Siyah Giyen Adamlar olarak iki kişilik bir dev ekiptirler. Bir gün uzaylılar, dünyalılar ve hükümet arasında olaylar kontrolün dışında gelişmeye başlar, tuhaf ölümler gerçekleşir ve Siyah Giyen Adamlar olaya el koyarlar. ABD gişelerinde çokça ilgi gördükten sonra ülkemizde de yayınlanan ve çok sevilen Siyah Giyen Adamlar, Danny Elfman'ın da müzikleriyle çok dikkat çektiği bir yapım oldu. Elfman, bu filmin müzikleri ile 1998 yılında Oscar'a ve Grammy'e aday gösterildi, Satürn Ödülleri'nde ve BMI Film ve TV Ödülleri yarışmalarında ise En İyi Film Müziği ödülleri almaya hak kazandı.

MIB

MEN IN BLACK

Görevimiz Tehlike 1996

Yönetmenliğini Carlito'nun Yolu ve Scarface gibi filmlerin yönetmeni Brian De Palma'nın üstlendiği Görevimiz Tehlike serisinin ilk sinema filmi, sinemalarda gösterildiği 1996 yılına damgasını vurmuştu. Başrollerdeki Tom Cruise, Jon Voight ve Jean Reno gibi isimlerle de dikkat çeken filmin müzikleri Danny Elfman imzalı. Bir TV serisi ile 1966 yılında hayatımıza giren Görevimiz Tehlike, bu film ile ilk kez sinemaya aktarıldı. Tıpkı dizide olduğu gibi filmde de bol aksiyon ve macera dolu sahneler, heyecan verici müziklerle sinemaseverlere sunuldu. Müzikler 1997 yılında BMI Film ve TV Ödülleri yarışmasında En İyi Film Müziği ödülüyle taçlandırıldı.

Chicago 2002

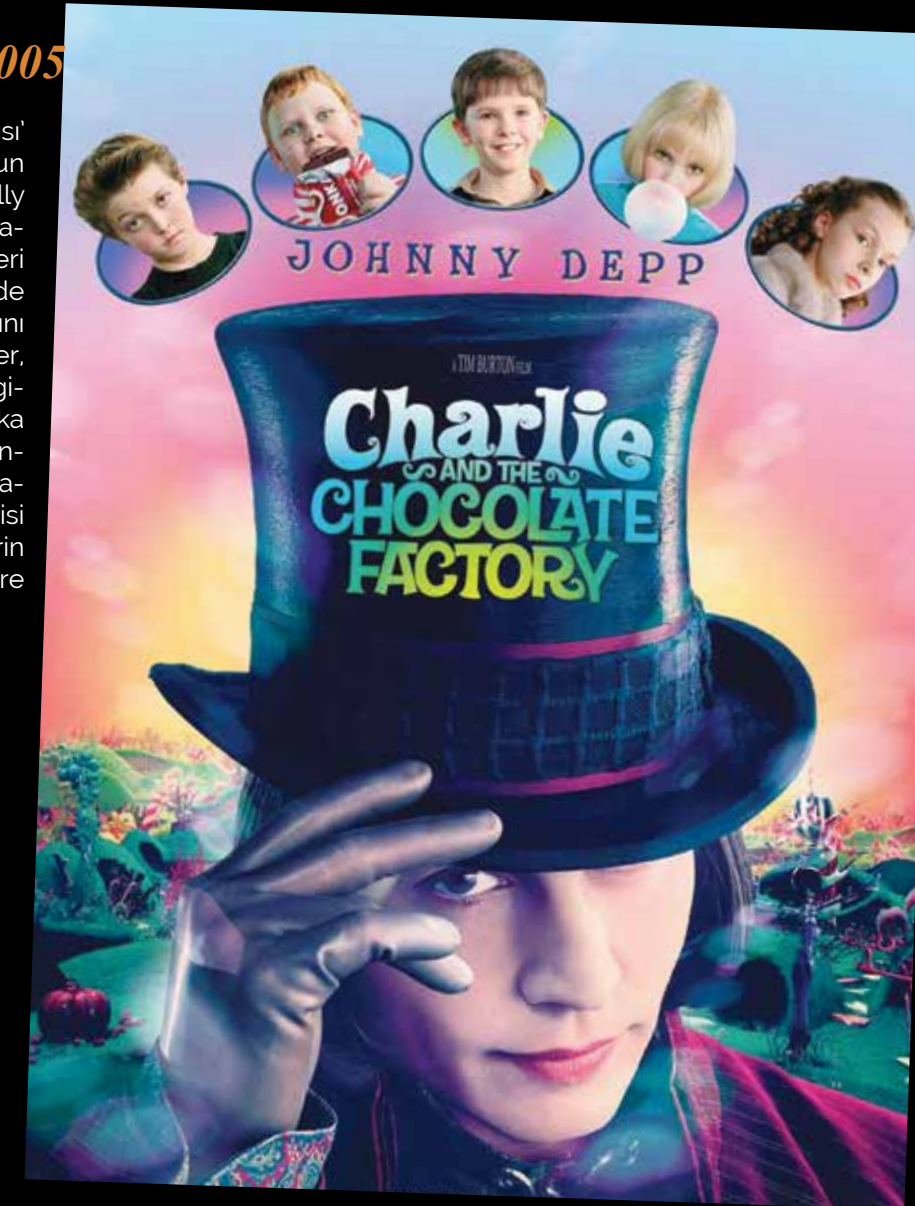
Rob Marshall'ın yönettiği 2002 yapımı Chicago, müzikal türde bir şöhret hikayesi. Catherine Zeta Jones, Rene Zellwegere ve Richard Gere'in başrolleri paylaştığı filmde, müzikal sahneler için de çok sayıda dansçı oynadı. İki kadının şöhret hırsı ve çalkantılı özel yaşamları sonucunda kesipen hayatlarında, rekabet, entrika ve tuhaf insan ilişkileri etkilidir. Rakip oldukları tek konu müzikal yaşamlarındaki yükselme hırsı değildir, ikisi de işledikleri suçlar için şehrin en iyi avukatı olan Billy Flynn'in peşine düşmüştür. Tüm bu keşmekeşin bir müzikal ortamında, son derece renkli ve heyecanlı sahneler ile anlatıldığı filmin müziklerini yapan Danny Elfman, 2002 BMI Film ve TV Ödülleri yarışmasında En İyi Film Müziği dalında ödüle layık görüldü.

Çaresiz Ev Kadınları 2004- ...

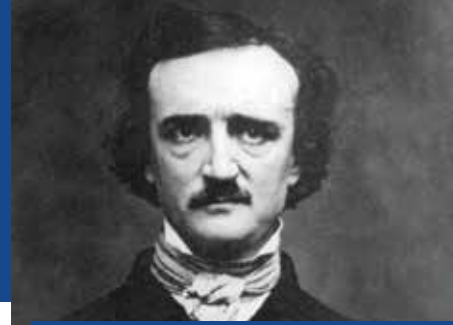
Amerikan izleyicisi ile birlikte Türkiye'de de Çaresiz Ev Kadınları ismiyle önemli bir izleyici kitlesine sahip olan Desperate Housewives dizisi, 2004 yılından bu yana sevenleriyle buluşuyor. Bir kasabada yaşayan 5 kadının birbirinden ilginç hayatının ve dostluklarının ardındaki sırlar ve entrikalarla izleyiciyi şaşırtan dizi, gerek jenerik müziği, gerekse arka plan müzikleriyle de bir sinema filminden farksız kalitesi ile dikkatleri üzerine çekti. Dizinin uzun zamandır süren başarısı hikayenin sürükleyiciliğinin yanı sıra görsel kalitesi ve bu müzikal çekiciliğinin de etkisiyle her geçen gün yükseliyor. Marc Cherry'nin yarattığı hikayede birbirinden güzel 5 arkadaşı Teri Hatcher, Eva Longoria, Marcia Cross, Felicity Huffman ve Nicolette Sheridan paylaşıyor. Tahmin edeceğimiz üzere, dizinin etkileyici müziklerine imza atan isim ise yine Danny Elfman. Elfman bu dizinin müzikleriyle 2005, 2008 ve 2009 yılı BMI Film ve TV Ödülleri yarışmalarında En İyi TV Müziği ödülünü kazandı. 2004 yılında ise Emmy ödülüne layık görüldü.

Charlie'nin Çikolata Fabrikası 2005

Roald Dahl'ın klasik eseri Charlie'nin Çikolata Fabrikası'ndan uyarlanan film yine çılgın yönetmen Tim Burton'un imzasını taşıyor. İlginç karakterli bir çikolataçı olan Willy Wonka ve çikolata fabrikasının yamacında fakir bir yaşam süren Charlie'nin hikayesini anlatan filmde başrolleri Johnny Deep ve Freddie Highmore paylaşıyor. Hikayede çikolataçı Wonka, kendisinden sonra çikolata fabrikasını bırakabileceği bir varis seçmek için bir yarışma düzenler, seçilen 5 çocuk uzun zamandır kimsenin görmediği gizemli çikolata fabrikasını gezmeye hak kazanır. Fabrika ve Wonka'nın hayatı o kadar fantastiktir ki, çocuklar kendilerini bu büyülü dünyaya kaptırırlar. Burton'un sinemasında yaratıcılığının sınırlarını zorladığı yapıtlarından birisi Charlie'nin Çikolata Fabrikası. Bu gerçeküstü sahnelerin arkaplanında ise tahmin edileceği üzere, bu gibi filmlere eşsiz bir tad katan Danny Elfman'ın müzikleri var.

dünya edebiyatının ünlü dedektifleri

Edgar Allan Poe
Chevalier Auguste Dupin

Kimi zaman gizemli bir cinayetle başlayan, bazen de sıradan bir suç araştırması sırasında işlenen bir cinayetle heyecanı doruğa çıkan polisiye öykülerin baş kahramanları dedektifler, olayları çözmedeki özgün yöntemleri yanında ilginç karakter özellikleri ile de okuyucuyu avuçlarının içine alırlar.

Dedektif öykülerinin babası kabul edilen Amerikalı yazar Edgar Allan Poe'nun, daha sonraları pek çok dedektif karakterine ilham kaynağı olan kahramanı Auguste Dupin, ailesi bir zamanlar çok zengin olan ancak bir dizi uğursuz olay sonunda sadece temel gereksinimlerini karşılayabilecek kadar parası kalan, Légion d'honneur nişanı sahibi bir şövalyedir. Başrolde olduğu kitaplarda, olayın anlatıcısı görevini üstlenen yakın bir arkadaşı ile birlikte Paris'te yaşayan Dupin'in en büyük zevki bulmacalar, gizemli olaylar ve hiyeroglifler üzerinde çalışmaktır.

Dedektif kelimesinin henüz kullanılmaya bile başlanmadığı dönemde, gizemleri çözmek için duyduğu büyük tutku ile işe koyulan Dupin, ciddi kültürel birikimini yaratıcı hayal gücü ile birleştirerek polisiye olayları çözmeye başlar. Okuyucu karşısına 1841 yılında "The Murders in the Rue Morgue" (Morgue Sokağı Cinayetleri) kitabı ile çıkan Dupin, bir yıl sonra yayımlanan "The Mystery of Marie Roget"'te (Marie Roget Vakası) Manhattan'da öldürülen ve cesedi Hudson Nehri'nde bulunan sigara satıcısı kadının öyküsüne dayanarak kurgulanmış bir cinayeti çözer. Gazete kupürleri ile anlatılan hikayede kupürler yanında Dupin'in çıkardığı sonuçlar yer alır.

Dupin'in son macerası "The Purloined Letter" (Kaybolan Mektup) 1844'te yayımlanır. Öykü, dedektif edebiyatı içinde, araştırmanın başında en uzak görünen çözümün sonuçta doğru, hatta en tartışmasız çözüm olduğu anlayışından hareket eden anlatımların örneğidir.

Poe'nun ünlü dedektifi Dupin, çözdüğü cinayetlerden daha ilgi çekici bir kişilik ve polisiye türünün en ünlü isimlerinden biridir.

Sir Arthur Conan Doyle
Sherlock Holmes ve Dr. Watson

Arthur Conan Doyle'un tıp eğitimi aldığı dönemde hayran olduğu cerrahi hocası Joseph Bell'in hastaların ellerinden, giysilerinin durumundan hatta konuşmalarından edindiği ipuçları ile yaşama şekillerini ve mesleklerini tahmin etme alışkanlığı, Sherlock Holmes'un ortaya çıkışında en önemli etkenlerden biri oldu.

Doyle'un, hastaları az olduğu için can sıkıntısı ile geçen doktorluğunun ilk günlerinde yazdığı "A Study in Scarlet" öyküsüyle 1887'de ilk kez okur karşısına çıkan Holmes, avcı şapkası, pelerini ve piposu ile polisiye tarihinin en ünlü dedektifi oldu. Dört roman ve 56 kısa öyküye konu olan dedektif o kadar sevildi ki, Reichenbach Şelalesi'nden düşerek öldüğünde okurlar kollarına siyah bant takarak Doyle'u protesto ettiler, sadist bir katil olmakla suçladılar. Holmes'ü hayata döndürmekten başka çare bulamayan Doyle, ünlü dedektifin yaşamını sonlandırabilmek için I.Dünya Savaşı'na kadar beklemek zorunda kaldı.

Holmes, olayları yüksek gözlem gücünü kullanarak, mantıklı ve akılcı bir yaklaşımla çözer. Keman çalar, kibirliliğe varan bir kendini beğenme ile polislere üstün gelmekten tuhaf bir zevk alır. Çözdüğü olaylarla ilgili övgüleri polisin almasını tercih eder, şöhret meraklısı değildir. Yardımcısı Dr. Watson, olayların anlatılmasında ya da okuyucuya açıklanmasında en sık devreye giren aracıdır. Londra'da Baker Sokağı 221B numarada 17 basamakla çıkılan bir dairede tek başına yaşayan ve çalışan Holmes, duyularını uyardığı ve zihnini açık tuttuğuna inandığı için kokain kullanır ki bu 19. yüzyılda tamamen yasadır.

Sinema ve televizyona en çok uyarlanan karakterlerden biri olan Holmes, 1905'den itibaren pek çok kereler beyazperdede görüldü. Eille Norwood, 1921-1923 yılları arasında tam 51 kez Holmes'u canlandırarak ünlü dedektifle özdeşleşen isim oldu.

İngiliz yönetmen Guy Ritchie'nin 2009'da Robert Downey Jr. (Holmes) ve Jude Law (Watson) ile birlikte çektiği Sherlock Holmes filmi, 2011'de Sherlock Holmes: Gölge Oyunu izledi. Benedict Cumberbatch'ın dedektifi, Martin Freeman'in ise Dr. Watson'ı canlandırdığı TV dizisi Sherlock 2010 yılında izlenme rekorları kırarken, Doyle'un baş kahramanını bu yüzyılın en sevilen karakterlerinden bir haline getirmeyi başardı.

2012 yılında çekimine başlanan TV dizisi Elementary ise, dedektifi günümüze uyarladı. Jonny Lee Miller'in Sherlock Holmes'u canlandırdığı dizide, Lucy Liu ise kahramanımıza destek olan ilk kadın doktor Joan Watson olarak karşımıza çıktı.

Emekli olmuş ve demansla mücadele eden yaşlı dedektifi efsane oyuncu Ian McKellen'in canlandırdığı 2015 yapımı Mr. Holmes ise, ünlü dedektifin izleyicisiyle buluştuğu son yapımdı.

Eille Norwood

Jude Law - Robert Downey Jr.

Martin Freeman - Benedict Cumberbatch

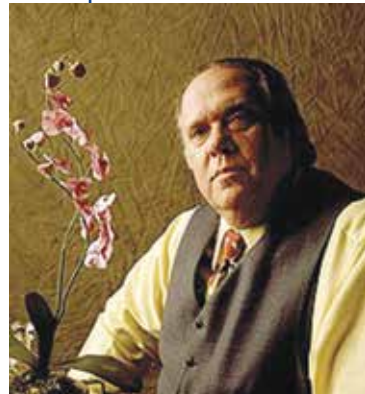
Jonny Lee Miller
Lucy Liu

Ian McKellen

Rex Stout
Nero Wolfe

Maury Chaykin (Nero Wolfe)

Yazma serüvenine 1910' larda 41 yaşında başlayan Rex Stout, 1929 yılında Paris'te ilk romanı "How Like a God" isimli bir kitap yazar. Ardından Amerika'ya döndüğünde ilk Nero Wolfe romanı olan "Fer-de-lance"i 1934'te yayımlar.

Nero Wolfe klasik polisiyelerin garip hareket ve düşünme şekillerine sahip dedektiflerinden biri. Çok zorunlu olmadıkça evden dışarı çıkmayan, şişman, orkide ve yemeklere düşkün, ayak işlerini Archie Goodwin ve diğer dedektiflere yaptıran bir kişiliğe sahip. Kendisi bilgileri toplayıp analiz ediyor ve sorunu çözüyor, katili buluyor. Hatta bu tarz dedektifliğe "armchair detective" de deniyor.

İlk iki Nero Wolfe romanı 1936'da sinemaya da uyarlanır. "Fer-de-lance" in uyarlaması olan "Meet Nero Wolfe"ta, Wolfe'u Edward Arnold, Goodwin'i de Lionel Stander canlandırırlar. Radyo programlarıyla da büyük ilgi toplayan Nero Wolfe dizisi, dünya polisiye klasikleri arasında kendine özgün bir yer edinir.

"Meet Nero Wolfe" (1936)
Edward Arnold, Rita Hayword, John Qualen

Raymond Chandler
Philip Marlowe

İlk polisiye öyküsü "Blackmailers Don't Shoot" Black Mask dergisinde yayımlanan Raymond Chandler, ekonomik sıkıntılar nedeniyle polisiye edebiyata başlar. "Büyük Uyku" (Big Sleep) romanıyla 1939'da büyük bir çıkış yapan Chandler'in kahramanı Philip Marlowe'dur.

Marlowe'un, otuz yaşlarında, biraz eğitim almış ve işten kovulmadan önce savcı adına çalışmış biri olduğu söylenir. Tepkileri, davranışları, düşünceleri uyum içinde bir bütünlük oluşturur, dünyanın bozulmuş olduğunun bilincindedir ve o her yerde onurunu, dürüstlüğü ve cesaretini korumaya çalışır. Marlowe, hiçbir zaman bir kadını vurmaz. Eğer işlerini kabul ederse müşterilerine karşı sadakati sarsılmazdır. Onlar için polisten dayak yemeyi bile göze alır ve dayak yerken bile son derece zekice, sivri, alaycı ifadeler kullanma gücünü kendinde bulur.

"Büyük Uyku" 1946 yılında Howards Hawks tarafından sinemaya aktarılır, Marlowe'u Humprey Bogart'ın canlandığı film büyük ilgi görür. Filmde görüntü mantığının öykü mantığının önüne geçmesi ve senaryonun ikinci plana gerilmesi bu çalışmanın büyüleyiciliğinin bir parçası olur.

1983-1986 yılları arasında Powers Boothe'nin Marlowe'u canlandığı TV dizisi ise, dönemin ödülleri toplayan popüler bir yapımdır.

Powers Boothe (Philip Marlowe)

Birden fazla zanlı, her birinin suç işlemek için mantıklı gerekçelerinin olması ve bu gerekçelerin de birbirine yakın önemde olması dedektif romanlarının geleneksel kurgusunu oluşturuyor. Gerilimin son sayfalara kadar korunabilmesi ve sonucun okur için sürpriz olması, kahramanı vazgeçilmez kılan niteliklerden biri...

Agatha Christie
Hercule Poirot

Doğu Ekspresi'nde Cinayet 2017

Polisiye romanlarıyla dünya çapında büyük ün kazanan İngiliz yazar Agatha Christie'nin, İngilizce'yi gayet akıcı, cazip bir Fransız şivesiyle konuşması ve müthiş bıyıklarıyla dikkat çeken Belçika'lı dedektifi Hercule Poirot, okurlarıyla ilk kez "Styles'daki Esrarengiz Cinayet" (The Mysterious Affairs at Styles) romanıyla buluştu. Yakın arkadaşı Hastings ile birlikte en gizemli olayları çözen Poirot, 33 roman ve 54 kısa öykü ile okurlarının karşısına çıktı.

İlk kez 1931'de beyaz perdeye aktarılan ama hafızalarda Albert Finney'in başrolünü oynadığı 1974 yapımı filmle yer eden "Doğu Ekspresi'nde Cinayet" (Murder on the Orient Express), Poirot'nun en sevilen maceralarından biri. İstanbul'dan yola çıkan bir trende işlenen cinayetin, ünlü dedektifin ellerinde çözülen inanılmaz gizemini konu alan filmde, Lauren Bacall, Martin Balsam, Ingrid Bergman, Jacqueline Bisset, Sean Connery, Anthony Perkins gibi isimlerden oluşan dev oyuncu kadrosu rol almıştı.

2017 yılında Kenneth Branagh, Daisy Ridley, Penélope Cruz, Johnny Depp, Derek Jacobi, Michelle Pfeiffer, Judi Dench, Willem Dafoe gibi yıldız isimlerden oluşan bir kadroyla yeniden beyaz perdeye uyarlandığında da, başarılı sinematografisiyle izleyicilerin beğenisini kazandı.

Doğu Ekspresi'nde Cinayet 1974

Ölüm Oyunu 1982
Peter Ustinov

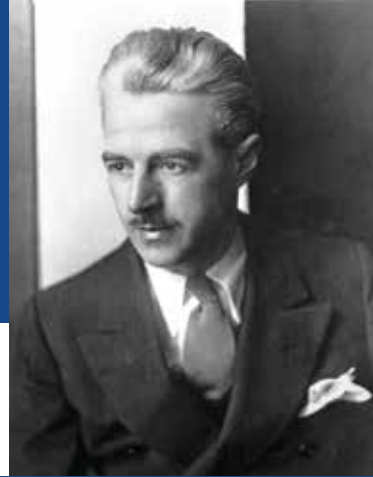

David Suchet
(Hercule Poirot)

Nil'de Ölüm (Death on the Nile) (1978), Ölüm Oyunu (Evil under the Sun) (1982), Ölümle Randevu (Appointment with Death) (1988) filmlerinde Poirot'yu canlandıran Peter Ustinov yanında, Ian Holm, Tony Randall ve Alfred Molina gibi aktörlerin beyaz perdede canlandığı Poirot ile özdeşleşen aktör ise, özenle biçimlendirilmiş ve uçları sivrileştirilmiş bıyıkları, zarif Avrupalı giyimi ve melon şapkası ile David Suchet oldu. Suchet, 1989-2008 arasında 61 kez Poirot'yu canlandırdı.

Zihinleri belirsizlik ve kuşku ile dolduran zekice kurgular, okuyucuyu her sayfada çözüme ilişkin farklı bir yargıya sürüklemeyi ve kararsızlaştırmayı başarır ama dedektifleri asla.

Herkesin suçlu olduğuna kesin gözüyle baktığı zanlı, dedektif için olay çözümlene dek dikkatleri üzerine çekerek çözüm için gerekli şeffaf ortamı sağlayan, kimi zaman da gerçek suçlunun rahatlatarak hata yapmasını kolaylaştıran bir figürandır. Suçlu ise, nasıl düşündüğü, ne yaptığı ve neden yaptığı mutlaka açıklığa kavuşturulması gereken asıl oyuncu. Suçlunun kim olduğunu bulmak, gerçek bir dedektifi asla tatmin etmez, önemli olan suçun neden ve nasıl işlendiğini ortaya çıkarmaktır.

Dashiell Hammett
Sam Spade

Gerçekçi Amerikan dedektif romanı ekolünün kurucularından Dashiell Hammett, 13 yaşında okulu bırakmak zorunda kaldıktan sonra, dok işçiliğinden reklamcılığa bir çok işte çalışır. 20 yaşına geldiğinde ise dedektiflikte karar kılar. I. Dünya Savaşı'na katılır ve cephede vereme yakalanır. Dönüşünde, sağlığı dedektiflik de dahil herhangi bir işe elverecek durumda değildir. Yazmaya başlar. Dedektiflik günlerinden esinlenerek ortaya koyduğu polisiye türündeki 5 roman ve 80'den fazla öyküyle bu türün en saygın isimleri arasında yer edinir.

Romanlarında Amerikan toplumunu acımasız ve açgözlü betimleyen yazar, görüşlerinden ötürü bir çok kere hapse girer ve zor günler geçirir.

Hammett'in ikinci romanı ve Sam Spade'e hayat verdiği ilk kitabı olan Malta Şahini (The Maltese Falcon) 1929 yılında Black Mask dergisinde yayımlanır. Bu romanla birlikte serisinden uyarlanan aynı isimli film de sinema tarihinde "kara dizilerin" ilki sayılır.

1941 yılında beyazperdeye uyarlanan ve Sam Spade rolünü Humprey Bogart'ın üstlendiği Malta Şahini, sinemaseverlerin oylarıyla, IMDB En İyi Filmler listesinde yer alıyor.

Malta Şahini (1941)
Humprey Bogart

Mickey Spillane
Mike Hammer

1946 yılında ilk polisiyesi olan "I, the Jury" isimli kitabını yazan Mickey Spillane, yıllarca konuşulacak Mike Hammer karakterini de bu kitapta yaratır.

50'li yıllarda hayat bulan Sam Spade'le Philipp Marlowe'un mirasını devralan Hammer, kadın-erkek demeden şiddete başvurabilen çılgın bir dedektiftir. Spillane, ilk kitabının başarısından sonra her yıl düzenli olarak kahramanı Mike Hammer olan bir kitap çıkarır. Bu kitapların her biri bir öncekinden daha kanlı ve cinsellikle

dolu olur, her biri birilerinin düzeni sağladığını bilmek veya buna inanmak isteyen Amerikan orta sınıfına hitap eder.

Bugüne kadar Mike Hammer serisinin otuzuna imzasını atan Spillane, bu hikayelerde özellikle cinsellik ve şiddeti ön planda tuttuğu için çoğu zaman sert eleştirilere maruz kalır. 1989'da yayınlanan "Ölüm Taciri" (The Killing Man) isimli kitabı 130 milyondan fazla satar. Spillane, 1995'te Edgar Allen Poe Ödülleri'nde Büyük Usta Onur Ödülü'nü aldıktan sonra yazmaya 7 yıl ara verir. "Karanlık Yol" (Black Alley) isimli son kitabını ise 1996'da yayımlar.

Stacy Keach (Mike Hammer)

Erle Stanley Gardner
Perry Mason

Pek çok eleştirmenin iyi bir romancı olmadığı yönündeki görüşlerine, hatta Rex Stout'un "Yazdıklarına roman bile denemez" sözlerine rağmen çok satan kitaplar listesinde en çok adı geçen yazarlardan biri olan Gardner, üniversite eğitimini tamamlamadığı halde baro sınavını kazanmayı başaran, Çin ve Meksika kökenli Amerikalılar arasında çok tutulan bir avukattı. Polisiye yazmaya 20'li yıllarda başlayan Gardner'ın ünlü dedektifi de kendisi gibi avukattı. İlk kez 1933 yılında yayımlanan "The Case of the Velvet Claws" romanında yer alan Perry Mason, tamamı "The Case of" şeklinde adlandırılan 80 roman ve üç kısa hikayede yer aldı.

Olayların kendi adalet anlayışına uygun sonuçlanması için kanunları eğip bükmekten çekinmeyen Mason, dedektifliğin gerektirdiği tüm entrikaları başarıyla uygular. Gerektiğinde kuralları çiğneyen, haneye tecavüz eden, müvekkili olan zanlıyla beraber ortadan kaybolan bu kurt dedektif, alışılmadık, zor ve umutsuz görünen davalara özel ilgi duyar.

Dedektifi Raymond Burr'un canlandığı televizyon dizisi 1957-1966 yılları arasında yayınlandı ve Altın Küre Ödülü aldı. 1985-1993 yılları arasında da yine Burr'un başrolde olduğu 5 film uyarlaması yapıldı.

Raymond Burr (Perry Mason)

Sürdürülebilir bir büyüme hikayesi

1967 yılından bu yana, yükselen kalite standartları ve artan üretim kapasitesiyle Türkiye'ye hizmet sunmakta olan Kartonsan, günümüzde ülkemizin en büyük, Avrupa'nın ise dördüncü büyük kuşeli karton üreticisidir. 50. yılına ulaşmanın gururunu yaşayan Kartonsan, sürdürülebilir bir dünya ve gelecek için, paydaşlarıyla işbirliği içinde ve çevre odaklı bir yaklaşımla yeni atılımlarını gerçekleştirmeyi kararlılıkla sürdürecektir.

